

Антропософски вести

Брой 64
МИХАИЛОВДЕН
СЕПТЕМРИ 2019 г.

ИЗДАВА СЕ ОТ АНТРОПОСОФСКОТО ОБЩЕСТВО В БЪЛГАРИЯ

Антропософията е път на познание и себеразвитие, който обхваща сферите на философията и науката, изкуството и социалния ред, предлага духовно-научни методи за развитие на истинско осъзнаване на реалността, дава обективно обяснение за човешката и световна еволюция. Основателят – д-р Рудолф Щайнер (1861 – 1925 г.) предоставя на всяка индивидуалност в пълна свобода обективно да изследва и провери фактите, изнесени от него за видимия и невидимия свят.

СЪДЪРЖАНИЕ

2. Мойсей на Синайската планина. Една „азова“ медитация в духа на Михаил
4. Новите празници и новите добродетели
7. Поглед към света. Сто години валдорфска педагогика
8. За духа на българския народ
10. Ваксините – за и против
13. Дух и цвят
14. В памет на Нина Стамова. Реквием за Нина
16. Антропософски летен лагер. Светлината на истината струи в душата на човека от природата
18. Духовното и интелектуално величие на Леонардо да Винчи в повратната точка на новата епоха
21. Мистерията на човешкото лице
22. Нови книги
23. Съобщение и програма за въвеждащ курс по антропософска медицина
24. Антропософски групи в България

Унифред Зилонка „Вечерно небе“ – пастел

В чистата мисъл ти ще намериш Аза,
който може сам да поддържа себе си.
Ако ти преобразиш мисълта в образ,
ще преживееш творящата Мъдрост.

Рудолф Щайнер

МОЙСЕЙ НА СИНАЙСКАТА ПЛАНИНА ЕДНА „АЗОВА“ МЕДИТАЦИЯ В ДУХА НА МИХАИЛ

Настоящето

В продължение на хилядолетия Старият и Новият завет са част от развитието на човечеството. В Книгата на книгите се рисува величествена панорама от самото начало на света до неговия край. Еволюционната крива започва с разказа за сътворението на космоса, преминава през митични образи и стига до реалната история.

От Мистерията на Голгота през събития като Възкресението, понасянето на Христос на „облак“ в деня на Възнесение, и образите на Петдесетница, историята придобива отново характер на истински комплекс от митове, след което през бъдещите епохи става отново космическа: пред погледа на пророка Йоан се появяват ново небе и нова земя.

Между Райската градина и началото на Новия Йерусалим – се развива човешкият аз, който в настоящата епоха на съзнателната душа – „азовата душа“ – стига до известна кулминация.

Фактът, че през тези векове човечеството, макар и до голяма степен несъзнателно, пресича прага на духовния свят, прибавя необходимостта хората да търсят съзнателно опора в духовното. Защото прагът на духовния свят е едновременно прагът на смъртта. В дълбините на душата зейват бездни от абсолютна празнота, а там земното не може да ни предложи опора. От друга страна, ние имаме възможност да консолидираме нашия аз, за да изживеем все по-ясно вечността, която се корени в него.

Това изживяване постепенно ще ограничи множеството страхове и несигурност, пред които ежедневно се изправяме в съвременната епоха, независимо дали са политически, професионални, социални или лични, или дори философски – търсенето на смисъл.

В книгата си „Теософия – Въведение в свръхсезивно познание за света и мисията на човека“, Рудолф Щайнер дава основно понятие за света и човека и прави следните важни пояснения: „... азът получава своята същност и смисъл от това, с което е свързан“, а за съзнателната душа казва, че „тя е най-висшето проявление на аза“.

Следващите думи ни откриват поглед към вечната същност на човека, която проговаря със задълбоченото изучаване на духовната наука: „Съзнателната душа се докосва до независимата от всяка симпатия и антипатия чиста истина. Духът-Себе носи в себе си тази истина, но възприета и обхваната от аза. С това тя се индивидуализира и преминава в самостоятелната човешка същност. Поради факта, че вечната истина става самостоятелна и се свързва с аза в едно същество, азът постига вечността“. Тези изречения показват, че книгата, както и всички други творби на Щайнер, съдържа конкретна помощ за пресичането на прага.

Пробуждането за света на истината ни помага да развивем активно положителната си творческа сила, за да се справим с множеството теоретически и практически въпроси по житейския път. Антропософията е доказала това във всички области на живота в продължение на повече от сто годи-

ни. Медитацията, която бих искал накратко да опиша, също служи за укрепване и разширяване на аза. Нейната ефективност зависи обаче от това, дали ще бъде действително практикувана. Тя е почерпена от специално събитие, което ни е познато от Стария завет. Ще го преразкажа накратко по-долу, придържайки се много близо до оригиналния текст.

Горящият храст

Един човек от племето на Леви си взел за съпруга млада жена от същото племе. Тя родила син, крила го три месеца, но като видяла, че повече не може да го крие, направила кошче от тръстика, сложила в него детето и го оставила на брега на Нил. Сестра му застанала отстрани да гледа какво ще стане с него. Животът на детето бил в голяма опасност, защото фараонът от завист си мислел, че израилтяните могат да станат по-силни от египтяните и заповядал на бабите, които бабували при раждането на еврейки, да убиват всички момчета. След малко фараоновата дъщеря излязла на брега с прислужниците си, за да се изкъпе в Нил. Тя видяла кошчето сред тръстиките и пратила робинята си да го вземе. Отворила капака и видяла детето. То плачело и на нея ѝ дожаляло за него. Тогава дошла сестрата на Мойсей и попитала дъщерята на фараона дали да извика една жена кърмачка от еврейките, която да го нахрани. Тя отишла и повикала майката на детето, която го взела на ръце и го успокоила. Дъщерята на фараона ѝ казала да вземе детето, да го откърми и после да ѝ го донесе. Когато дошло времето, тя довела сина си при фараоновата дъщеря, която го осиновила и го нарекла Мойсей.

Мойсей пораснал и веднъж видял как египтянин - надзирател бие един от братята му евреи. Убил надзирателя, но след това трябвало да бяга, защото фараонът искал да го погуби.

Мойсей дошъл до Мадиямската земя и останал там много години на работа като пастир при свещеника Йотор, който му дал за жена една от дъщерите си.

Един ден Мойсей пасял овцете на полето и стигнал до Божията планина Синай. Явил му се Ангел Господен в огнен пламък наред една къпина. Мойсей се зачудил, че къпината гори в огъня, но не изгаря. Той отишъл до храста, а от него се чул гласа на Бог, който му заповядал да си свали обувката, защото мястото, на което стоял, била свята земя. Мойсей се боял да погледне към Бога и закрил лицето си. Защото гласът бил на Бог Авраамов, Бог Исаков и Бог Яковов. Бог заповядал на колебаещия се пастир да изведе синовете Израилеви от Египет, тъй като тяхното страдание отдавна стигнало до него. Той поискал от Мойсей да ги изведе в земя, в която тече мед и мляко.

Но Мойсей не смеел и попитал: „Ако синовете Израилеви ме попитат какво Му е името, какво да им кажа?“ И от горящия храст се чули думите „Аз съм Онзи, който съм. Кажи на синовете Израилеви, че „Аз съм“ ме изпрати при вас. Това е вечното ми име, с което ме наричат навеки и от род в род“.

Това е началото на дългата история на Избрания народ, историята на бягството през пустинята в Обещаната земя. Пътуване, което Мойсей, вече на 80 години, предприема с по-големия си брат Аарон, след като се връща от Мадиям в Египет.

Дирк Баутс „Мойсей и горящият храст“
(1450-1475)

Нива на интерпретиране на образа

Срещата на планината Синай ни предлага важен медитативен мотив, който бих искал да разгледам стъпка по стъпка.

Важно е да си припомним, че всъщност от огъня говори Христос. Самият Исус го казва при конфронтацията си с враждебно настроените към него привърженици на Мойсеевия закон: „...Има един, който ви обвинява – Мойсей, на когото вие се надявате. Ако вярвахте в Мойсей, бихте повярвали в мене, понеже той за мене писа“.

Друг ключов момент е свързан с „Ангела Господен“, който се явява на Мойсей от огнения пламък. Именно *посредством* неговата светлина и топлина Бог проговаря на Мойсей. Това е слънчевият архангел Михаил, който, изтъкан от блестяща граалова същност, разкрива Слънчевия Логос Христос.

По онова време, около XIV век пр. Хр., Михаил е все още геният и мощният защитник на зараждащия се Избран народ. Като народностен дух на израелитите, той е „лицето“ на Бога. Едва през VII век пр. Хр. Михаил става всеобщият Дух на времето на една съвсем нова епоха в развитието на съзнанието, която има основната задача да пробуди ясно, живо мислене и да задълбочи душевните сили на всеки човек. Но тук, при горящия храст, който в същото време е откровение на живота на елементите в планината, Михаил е все още изцяло в служба на необикновеното възпитание на този народ. Причината за това е, че е било необходимо да се формира потомствен поток, от който един ден ще се появи тялото на Месията.

Образът на горящия храст, както и много други пасажи в Стария и Новия завет, предлага различни възможности за интерпретация, през които трябва да се премине, за да се стигне до същността на азовата медитация. Най-безопасният начин е човек да се опита открито да изтъкува пластове на имагинацията, инспирацията и интуицията, разработени от Рудолф Щайнер като различни качества на духовното виждане.

Самият факт, че това събитие се случва на „свята земя“, от самото начало подчертава характера на разговора между Бог и Мойсей, но и *по-високото духовно ниво* на срещата. Мойсей трябва да си свали обувката, които го обвързват към земния начин на живот.

В резултат от това, сетивните образи действат едновременно и като *имагинации*, като митично облекло в картини, чрез които духовният слух на Мойсей, обучен в „цялата мъдрост на египтяните“ и доказал своята „сила на думи и дела“, чува *инспирация* – гласът на Христос.

Мойсей е на около 40 години, когато остава при свещеника Йотор в Мадиям, и през годините, прекарани там задълбочава духовните си сили. Сега духовното му възприятие се приближава до нивото на *интуицията*.

В момента, в който Христос му казва „Аз съм Онзи, който съм. Кажете на синовете Израилеви, че „Аз съм“ ме изпрати при вас. Това е вечното ми име, с което ме наричат навеки и от род в род“ Мойсей се сеца, че този „Аз съм“, това Слово на Създателя на космоса, в същото време изразява по-дълбокото измерение на собственото му същество.

Едва чрез мистерията на Голгота Мировият аз се съединява с всеки човешки аз и оттогава всички могат а пробудят вечното име в себе си, както Павел, „преждевременно роденият“ на едно ново човечество, свидетелства: „Христос живее в мен“. За Павел, Апостола на народите, гласът от горящия храст вече е станал глас на неговото висше себе.

Същността на медитацията

Медитацията се състои от духовното изграждане на различни етапи на образа. При думите „Аз съм Онзи, който съм“ правим пауза, за да изживеем мисловно думите, които се излъчват от пламъка, и да се задълбочим в *осъзнаването на себе си* като човек, който може да повтори за себе си думите на Бог: „Аз съм е вечното ми име“.

При това можем да се задържим на думата „съм“ и да се опитаме да почувстваме това понятие като чисто „битие“. Защото понятията са реалности, а не само названия. Тяхното *значение* е и тяхната *същност*, за която ние все повече се пробуждаме.

Ако сега добавим думата „Аз“ пред „съм“, ще се отвори област, която води отвъд времето и пространството. Изгрива мощната светлина на чистото себесъзнание.

Изживяването внася крепка сила в душевното ни състояние. Защото би могло да се случи нещо, за което Емпедокъл е казал „подобното привлича подобното“ или „подобното действа върху подобното“. Нещо от Христовия пламък идва при нас, но също и предчувствието, че в Христовото същество има още пластове с други измерения.

Това е нещо като вътрешно възкресение. С времето

може да стане това, което Павел казва в края на своя хвалебствен химн на любовта във връзка с интуитивното познание: „сега познавам отчасти, а тогава ще позная напълно, както и съм бил напълно познат“. Неговата изживяваща душа е станала, тъй да се каже, вътрешен Синай.

Михаил

Днес Михаил като „Дух на времето“ до голяма степен също е ангажиран в този познавателен процес. От VII до IV век пр. Хр. той дава импулса на епохата за нови възможности в познанието и културата, а от 1879 г. според изследванията на Рудолф Щайнер отново е активен като инспирираща сила на епохата. В тази си роля той работи за напредъка на човечеството с много други архангели: Орифиил, Анаил, Захариил, Рафаил, Самаил и Гавраил, които помагат на Духа на времето – Архая – натоварен с ръководството на цялата Пета следатлантска културна епоха.

Михаил ще играе водеща роля до 2233 г. След това мястото му ще заеме Орифиил.

Пълните съчинения на Рудолф Щайнер, разглеждани като път на обучение, са всъщност утвърдени от Михаил – лика на Христос.

Името на Михаил означава „Кой като Бог?“ и този въпрос всъщност е отправен към всеки човек от нашата епоха, независимо в коя страна живее и в каква култура е израсъл.

Неговото име е също мистериозна формула. То ни казва, че Михаил ни изпитва, за да види до каква степен сме готови

да пробудим божественото в нас, да го открием и в другите хора, както и във всички природни същества, и да го реализираме на теория и практика във всички сфери на живота. В нашата епоха, в която се разиграва драмата на Прага, една от първостепенните му задачи е да ни помогне да прекрачим Прага.

В епохата на Мойсей избраният народ е трябвало да се скита през пустинята, за да достигне целта си. Днес всички хора трябва да предприемат сами „пътуването през пустинята“, за да пробудят своето вечно име. Те трябва да преминават през всички безсмислия и цялата несигурност, които нашият глобализиран свят носи със своята манипулация, стереотипност, лъжи, несправедливост и опасности.

Затова „Кой като Бог?“ може да се интерпретира по такъв начин, че Михаил да не гледа „смъртното“ в нас, да не гледа гражданската ни идентичност с нейните ценности, земната ни личност с нейния егоизъм и претенции за притежание, а по-скоро да гледа нашето истинско, духовно измерение, името на Бог в нас, което самият той се стреми да пробуди. Неговата строгост е другата страна на безкрайната му любов към човечеството. В това отношение многобройните изпитания на нашето време са действително призиви към нас да търсим истинската си идентичност като деца на Бог, като братя на „Аз съм“.

Марио Бети

Списание „Сегашната епоха“

Превод: **Диана Ботушарова**

НОВИТЕ ПРАЗНИЦИ И НОВИТЕ ДОБРОДЕТЕЛИ

От древни времена Мъдростта винаги е била свързана с откровението на Мировите мисли, а любовта е действала като пораждаща живот магическа сила, доколкото тя е могла да стане формираща сила в човека. В този смисъл, целият кръговрат на година може да застане пред нас като две мощни колони, Йоаким и Боаз, стоящи някога пред входа на Соломоновия храм. Рудолф Щайнер ги нарича „Колоната на Мъдростта“ и „Колоната на Живота“. А целта на духовното съпреживяване на кръговрата на годината може да се изрази така: Двете колони са разединени засега, а в нашия случай те са двете половини на годината. Но те искат да ни подтикнат да преодолеем съвременното състояние на човечеството и да насочат нашия път към онази точка, където двете половини ще се преплетат, благодарение на нашето разширяващо се съзнание. В бъдеще човекът ще може да преживее целия кръговрат на годината като единно цяло и ще съзри действащото висше Духовно същество зад сменящите се жизнени цикли. А целта на нашето разглеждане е да приближим това бъдеще. Рудолф Щайнер свързва тези две колони с два мантрически текста, които точно изразяват самата същност на двете половини на годината. Първият текст изразява есенната половина на годината и съответства на онази колона пред Соломоновия храм, която е позната с името Йоаким:

„В чистата мисъл ти ще намериш Аза, който може сам да поддържа себе си.“

Ако ти преобразиш мисълта в образ, ще преживееш творящата Мъдрост.“

Втората половина се отнася до възходящата половина и съответства на колоната, известна с името Боаз:

„Ако ти съгъстиш чувството до светлина, ще изявиш формиращата сила.“

Ако ти овеществяваш волята до същност, тогава ти ще твориш в мировото битие.“

Боаз, възходящата половина на годината е свързана с Любовта и човекът, който върви по пътя на съвременното посвещение, може да уплътни тази любов до Светлина. Тогава тя ще му се разкрие като формираща сила, способна по-късно да помогне за възникването на ново същество в човешката воля, което би могло да стане творящо в мировото битие. Рудолф Щайнер говори, че любовта е в основата на всичко душевно в света и преди всичко в самата човешка душа. А в основата на всичко материално в света е светлината. Съгъстяването на светлината е творчески процес, в който духовната субстанция на душата става формираща сила, способна да действа преобразяващо чак до самата основа на материалния свят. Във връзка с това Рудолф Щайнер казва: „Едните думи се отнасят до познанието, другите - до живота. Носещото смърт познание е свързано с едната половина на годината, а другата - с живота. Формиращата сила открива себе си отначало в смисъла на първото изречение, а във второто тя става магическа сила. Въздигането

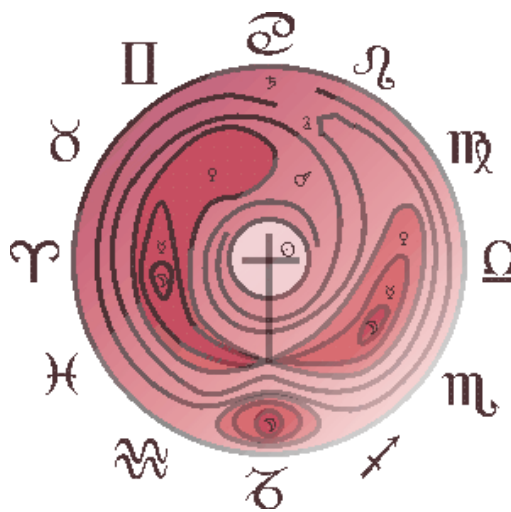
от силата на познанието до магическото действие се състои в прехода от мантрата на първата колона към мантрата на втората колона.”

Откровението на Мировата Мъдрост води човека до истинното самопознание през низходящата половина на годината. Втората половина – възходящата, го води до онова, което произтича от него, а именно любовта към обкръжаващия свят. Човекът, който действа в посочения смисъл, е преодолел всичко егоистично и вече е избрал пътя на Новите мистерии. Той може да принесе своите дарове на жертвения олтар на човечеството. По този начин целият кръговрат на годината ни се разкрива като величествени порти към Духовния свят, поставени от Боговете. Тези порти са установени между двете колони, върху различните преживявания на човешките души по време на двете половини на годината. Само ако обединим тези две преживявания в едно висше единство, душите ще могат да встъпят в пълно съзнание в големия Духовен храм на годината, в който Антропософията е ключът за новото одухотворено възприемане на цялата вселена. Първият празник, възникнал в Новите мистерии, е Епифания. Трите месеца след него са и най-благоприятният период за духовното развитие на съвременния духовен ученик. Всяка година през тези три месеца Христовият импулс се излива в човешките етерни и астрални тела и в резултат на това излияние се формират нови добродетели, различни от кардиналните добродетели, които човечеството е изграждало през четвъртата епоха. Нашата епоха изисква развитието на три нови добродетели. Най-благоприятният период за тяхното изграждане е периодът между Епифания и Възкресение. В годишния кръговрат това време съответства на тригодишното пребиваване на Христовото Същество в трите обвивки на Исус от Назарет, от Кръщението до Мистерията на Голгота. Същността на този период се състои в постепенното жертвено превръщане на Бога в човек.

А в окултен смисъл това е съединяването на божествения Макрокосмически Аз на Христос с тъмните смъртни обвивки на човека. Чрез метаморфозата на своето съзнание днес човекът може да повтори този грандиозен макрокосмически път. Точно за тази метаморфозираща дейност е най-благоприятен годишният период от Епифания до Пасха. Това, което във външния свят за Христос е макрокосмически път на издигане и възход обратно в космоса, в преживяването на човека е микрокосмическият път на Христовия Аз през трите човешки обвивки. С проникването на Христовия импулс в трите човешки тела са свързани и трите нови добродетели: Вярата, свързана с Висшето себе, Манас; Любовта, свързана с Живота-дух, Будхи; и Надеждата, свързана с Духа-човек, Атма. Съвременният християнски посветен развива в себе си добродетелите вяра, любов и надежда до такава степен, че те се превръщат в духовни органи на познанието – имагинация, инспирация, интуиция. Днес духовният ученик

развива чрез Антропософията първата добродетел – вярата. А в бъдеще ще бъде възможно да се развият другите две по пътя на Новите мистерии. За духовното изследване на делата на Христос в световната еволюция от Сатурн до Вулкан, е необходимо духовният ученик да достигне съзнателното преживяване на свръхсетивната дейност на ангела в своето астрално тяло. Необходимо е да преживеем съзнателно дейността и присъствието на архангела в своето етерно тяло, за да открием делата на Христос в сменящите се културни епохи. А за да прочетем в хрониката Акаша конкретните събития в живота на Христос-Исус, е необходимо да пожертваме в полза на работата на архаите собственото си физическо тяло. Това е една доброволна саможертва. По своята същност посочените процеси не са нищо друго освен превръщането на трите актуални добродетели в реално действащи сили. Защото те отварят вратите в царството на Ангели, Архангели, Архаи. Хармонизирането на човешките ритми с годишните ритми води до ефективното изграждане на определени духовни качества и добродетели. Човекът постепенно се освобождава от влиянието на ангели, архангели, архаи, за да може в пълна самота и свобода да достигне преживяването на Христос в своя Аз. Развивайки в пълно съзнание Вяра, Любов и Надежда, човекът дава възможност на Аза да се роди от майчината субстанция на Мъдростта

София. По този път човекът отново започва да се вращава в йерархическия Макрокосмос, от който някога се е отделил в своята еволюция. За постигне това ново съединяване с Макрокосмоса, му е необходимо съзнателно да възприеме Христовия Импулс. Самият Христос иска да се съедини с индивидуалния аз на всеки човек, доколкото той е станал свободен в епохата на съзнателната душа. Точно тази възможност е открита за човечеството от началото на 20 век чрез Антропософията. Тя дава познанието, което идва от цялата дъл-

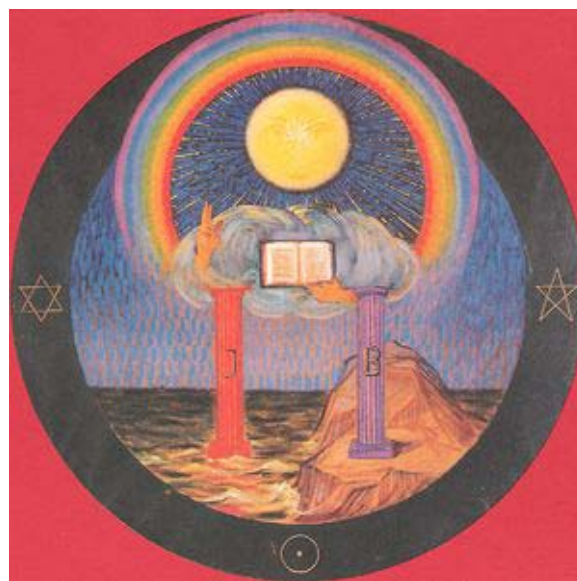
бочина на космическо-земните мистерии на Христос. И благодарение на нея, днес всеки, който пожелае да се запознае със задачите на Христос в духа на Новите мистерии, може да стане съзнателен служител и сътрудник в осъществяването им. А едно такова съзнателно служене може да започне с изясняването на мисията на една много специална личност в езотеричното християнство - Учителя Исус. Тази индивидуалност има изключително значение за възникването на празника Възнесение. За да разберем особения характер на неговото участие в езотеричното християнство, е необходимо да изясним изключителната задача, която му е била възложена от самото мирово ръководство във времето на Палестинските събития.

В древната индийска епоха тази индивидуалност се ражда седем пъти и преминава през ученичество при всеки от седемте риши. Овладейвайки тяхната мъдрост, тя се инкарнира във втората следатлантска епоха като глухонямо и сляпо дете. Целта на тази инкарнация е да се преживее

цялата мъдрост вътрешно, с минимален земен, сетивен опит. В същата епоха след това тази индивидуалност се инкарнира като Зороастър, а в началото на нашето летоброене се възплъщава в соломоновото момче Исус, описано в Евангелието на Матей. След като момчето достига до своята 12-годишна възраст, Азът на Зороастър го напуска и се съединява с натовото момче Исус, в което пребивава до неговата 30-годишна възраст. Дванадесетгодишното момче умира скоро, а неговото етерно тяло, преработено в най-висша степен, е увлечено в духовния свят от майката на натовото момче Исус, починала приблизително по същото време. Това етерно тяло е толкова усъвършенствано, че не подлежи на разтваряне в обкръжаващия етер. След 18 години това етерно тяло встъпва в духовния свят, преминавайки през процеса на едно своеобразно микрокосмическо Възнесение. Непосредствено преди Кръщението в Йордан то предоставя подготвените от него обвивки на слънчевия Аз на Христос. Необходимо е да разбираме това микрокосмическо Възнесение на Зороастър преди всичко като дълбоко жертвено деяние, което се състои в това, че отначало той е пожертвал за натовия Исус всички съкровища на мъдростта, които е събрал в своя Аз в продължение на своите предишни инкарнации, а след това доброволно се е отказал от съпреживяването на най-великото земно събитие, явяването на Христос на самата Земя, като е напуснал физическия план. Затова индивидуалността на Зороастър е могла да съпреживява трите години на земните странствания на Христос, само от духовния свят, от онази най-близка до Земята свръхсетивна сфера, където е пребивавало и етерното тяло на соломоновото момче Исус. След като Азът на Заратустра намира етерното си тяло, той започва своя път в еволюцията на човечеството като Учителя Исус. Той се инкарнира твърде интензивно на Земята, следвайки един нов ритъм и последователност на своите земни възплъщания. Азът на Зороастър твърде скоро се появява отново на Земята, защото не му е необходимо преминаването през Девана след всяко излизане на етерното тяло от физическото. Това ново, родило се за първи път същество, е същото, което по тайнствен начин преминава през цялата история на човечеството като най-велик Учител на езотеричното християнство, като пазител на цялата пълнота на мъдростта. Той е носител на най-дълбокото познание за великото събитие в Палестина. Той е и носител на мъдростта на четиридесетдневните беседи на Възкръсналия Христос пред апостолиите. За него Рудолф Щайнер казва: "Това Същество, което е намерило своето захвърлено тяло, е преминавало след това през историята на човечеството. То е станало най-големият помощник на онези, които се стремят да разберат събитието в Палестина. Тази индивидуалност преминава през епохите на развитието на човечеството в образа на така наречения Учител Исус. Оттогава той отново и отново живее на нашата Земя, като насочва и ръководи онова духовно течение, което се нарича езотерично християнство. Той инспирира онези, които се стремят да разберат християнството в неговата жизнена еволюция. От най-древни времена Зороастър е бил великият служител на слънчевия Дух на Христос. По пътя на своето служение той е успял да събере наистина необоз-

римите съкровища на висшата посветителска Мъдрост. Направил го е, за да пожертва всичко в Поврата на времената в името на подготовката на слизането на Самия Христос на Земята."

Днес Учителят Исус е пазителят и покровителят на празника Възнесение, единия от трите нови празници. Той подава ръка на всеки духовен ученик, който иска да открие Новите Мистерии. Съвременният път на Посвещение е пътят на пронизването на волята с познание. Принципът на мъдростта и познанието е първата степен на съвременния християн - розенкройцерски път. Сериозното преминаване през първата степен позволява на духовния ученик да запази индивидуалната си свобода. Новите мистерии са реални именно там, където хората ги осъществяват в своя живот. Невъзможно е да бъдат намерени дори и следи от тях там, където хората само разсъждават и дискутират за тях. При дискусиите се изгубва пронизващата сила на познанието, с което волята трябва да бъде обхваната. Това е първата и много съществена разлика между старите и новите мистерии. Опитът да бъде изживяван съзнателно кръговратът на годината е опит да се измени пътят на самата Земя, която от Поврата на времената върви по своя път на посвещение

Четвъртият апокалиптичен печат

като живо същество. Нейният път преминава през седемте празника. Когато човекът споделя с нея този път, той обединява в своето съзнание тези две половини на годината, които засега все още са разделени като двете колони. В едно далечно бъдеще всеки човек ще може да изживее тяхното обединяване и да започне да вижда духовното същество, което действа зад кръговрата на годината. А засега най-здравата опорна точка на ученика, който е избрал този път на духовно сътрудничество, е Календарът на душата, обединяващ всички повтарящи се процеси в 52 мантрични текста.

Веселина Велкова

ПОГЛЕД КЪМ СВЕТА

100 ГОДИНИ ВАЛДОРФСКА ПЕДАГОГИКА

„Поглед към света - 100 години валдорфска педагогика“ е не само заглавие на една от многото издадени по случай 100-годишнината на първото валдорфско училище книга. За световното валдорфско движение и свързаната с него общественост под този надслов преминава цялата 2019 година. Нека споменем най-мащабните събития в тази връзка:

- 15-19 април – Световна конференция на валдорфските предучилищни педагози в Дорнах, която събира 1200 детски учители и учителки от целия свят.
- 5-11 май – Световна конференция за валдорфските училищни педагози в Бангкок с над 400 участника.
- 6-14 юли – Юбилейна конференция в Дорнах с оживяване на лекциите от първия курс за учители, изнесен от основателя на валдорфската педагогика Рудолф Щайнер.
- 15-19 юли – международна изследователска конференция за учители в горния курс в Буенос Айрес под надслов „По пътя към себеоткриването чрез срещите с другите“.
- 1-10 септември – конгрес в Щутгарт за всички валдорфски педагози „В началото е човекът“
- Голямото заключително събитие е фестивалът в Берлин на 19 септември.

Много други международни, национални и регионални инициативи вървят по света във връзка с юбилея още от 2017 г. насам. И ако човек се чувства свързан или съпричастен с това мощно движение, носено от стотици хиляди хора, 2000 валдорфски детски градини и над 1100 училища в 80 страни по света, в него могат да работят силата, смелостта и светлина, дарявани от Третата Йерархия и от „добрия Дух на нашето време – Михаил, който стои за основателя и основаването на това ново училище“. И няма как такъв човек да не изпита преклонение и благодарност към духовния свят и към земната дейност на хората, работили и работещи вече 100 години за педагогиката на бъдещето. Колко решаващо е развитието на това възпитателно изкуство за по-нататъшната еволюция на човечеството Щайнер посочва в много от своите лекции и ако осъзнаем с цялото си същество тази значимост, ще можем да развием и съответната лична съ-отговорност към валдорфското дело.

Радостно е, че след след почти 15-годишни опити и усилия от страна на различни хора през 2007 г. и България се присъедини към световната валдорфска мрежа с основаването на детска градина „Златно зрънце“ от сдружение „Приятелите на валдорфската педагогика“. Няколко години по-късно по родителска инициатива беше създадено и първото

валдорфско училище с две детско-градински групи към него. В София има още няколко занимални и родителски кооператив, които използват валдорфската методика, а в Стара Загора от много години тази методика е в основата на работата в детската група „Слънчогледи“.

В тритомното юбилейно издание „Валдорфското училище и неговите хора“ с автор Нана Гьобел, както и в споменатата по-горе книга може да се намери историята на българската валдорфска инициатива, както и информация за валдорфското движение и хората по целия свят, свързани с него, от създаването на първото училище в Щутгарт до наши дни.

Днешното световно валдорфско дело тръгва от идеята на Рудолф Щайнер за тричленния социален организъм и меморандума към нея, които не намират отзвук, а по-скоро отпор и съпротива най-вече от страна на партийно-политически мислещите функционери. Движението за социално тричленно устройство се разпада още в първоначалната си форма през 1919 г. Но тази идея ражда една друга „дъщеря“ на антропософската дейност, която среща особено силно ехо в голямата цигарена фабрика „Валдорф-Астория“ в Щутгарт. Нейните работници и служители вече са слушали лекции на Рудолф Щайнер върху въпроси на образованието и искат ново човешко възпитание и обучение за децата си. Прогресивно мислещият и свързан с антропософията фабрикант Емил Молт инвестира капитал, предоставя помещения за училище и моли Рудолф Щайнер да се заеме с подготовката на учителите и създаването на училището.

Рудолф Щайнер е предопределен за тази задача чрез житейския си път. Базирайки се на богатия си педагогически опит от младежките си години, той доста по-рано се опитва да събуди сред антропософското движение интерес към практическата педагогика. С изнасяната на много места още през 1907 г., по-късно превърнала се в произведението „Възпитание на детето от духовнонаучна гледна точка“ лекция той показва как правилното разбиране на законите в развитието на детето и на младия

Първото валдорфско училище – Щутгарт 1919 г.

човек по естествен начин се превръща в съвсем нова педагогическа практика. Но неговите импулси биват поети едва 12 години по-късно.

От 21 август 1919 г. в продължение на 14 дни Рудолф Щайнер изнася пред тесен кръг, предимно млади хора, захвърлили предишните си професии и желаещи да станат валдорфски учители, всеки ден по две лекции: една върху „Общото човекознание“ и една върху „Педагогическото изкуство – методика и дидактика“, последвани от семинарни разговори с практически нагледни примери и упражнения.

Още с първите думи на първата лекция той казва: „Ние

ще обхванем правилно нашите задачи, само ако гледаме на тях не просто като на интелектуално-душевна дейност, а като на дейност от най-висш морално-духовен характер.“ Рудолф Щайнер не дава педагогически рецепти, а показва, че възпитанието е изкуство, което следва определени закони, но се твори индивидуално и наново от всеки един педагог.

Основните педагогически лекции на Рудолф Щайнер са включени в събраните му съчинения от том 293 до том 311, но за огромното значение на това младо възпитателно изкуство, известно най-вече под името Валдорф, той говори в много още свои лекционни цикли.

Цялостната му педагогика всъщност е път на самовъзпитание. Щайнер дава на учителите 7 добродетели. Можем да ги наречем и педагогически императиви. Работейки над тях можем да променим поведението си, да се превърнем в непрекъснато израстващи и усъвършенстващи се същества. В тези седем добродетели можем да почувстваме и тайната на числата 3 и 4. Развитието на душата (3) и на тялото (4). Или също: трите са чисто вътрешно държане, четирите – моето поведение спрямо света.

1. Проникни се със силите на фантазията
2. Имай смелост за истината
3. Изострай чувството си за душевна отговорност
4. Бъди инициативен човек (1)
5. Проявявай интерес към света и към човека (2)
6. Не прави компромиси с неистината (3)
7. Никога не се кисвай, упражнявайки професията си (4)

Ако човек работи над последната добродетел, може да развие първата. Когато работи над втората, развива правил-

на преценка за шестте добродетели.

Когато човек развива истински интерес (и към това, което не го интересува), той работи над третата добродетел.

А в средата (4,1) човек е при себе си.

На 7 септември 1919 г. е открито тържествено първото валдорфско училище. 12 човека антропософи, (6 жени и 6 мъже) +1 поемат нелеката задача на пионери, проправящи пътя на валдорфската педагогика. Сега тя шества по целия свят, съпътствана от много успехи и подкрепа, но и от съпротива, конфликти и разцепления.

Валдорфката педагогика е залог за бъдещето. Вярваме, че въпреки трудностите тя ще пребъде и през идните векове и нека упование в това ни дават последните думи на нейния основоположник от заключителното му слово, произнесено след 14-дневния лекционен цикъл от първия педагогически курс:

„Ако накрая ми е позволено да кажа няколко думи от свое име, бих искал да кажа: За мен самия това училище ще бъде едно наистина трудно дете. И аз с мислите си ще трябва да се връщам отново и отново със загриженост към това валдорфско училище. Но ако вникнем в цялата сериозност на валдорфското дело, ние можем наистина да работим добре заедно. Нека се придържаме към мисълта, която изпълва нашите сърца, нашето съзнание: Че с духовното движение на нашето време са свързани също така и духовни сили от мировия ход. Нека вярваме в тези добри сили, тогава те ще действат инспириращо в нашия живот и ние ще можем да обучаваме.“

Величка Йорданова

ЗА ДУХА НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

В наши дни са закрити сивата ни за възприемане на духовния свят. Затова изрази като „Ангел Хранител“, „Дух на Народа“, „Дух на Времето“ – са абстрактни понятия, лишени от конкретно съдържание. Духовната наука ни дава познание за истинския смисъл на тези изрази. С тях се означават реално съществуващи Духовни Същества от Третата Иерархия. Всеки човек има своя Ангел Хранител, който помага, насочва и ръководи човека в цялата верига от негови прераждания на Земята и съхранява паметта, Кармата за всеки негов земен живот. По-висшите Духовни Същества Архангелите, наречени „Духове на Народите“ свързват етерните тела на хората от един народ. Те внасят ред и хармония в отношенията на членовете от един етнос. Духът на Народа определя мисията, съдбата, темперамента, специфичните черти на характера, езика, обичаите на хората от даден народ. Архангелът на народа го вдъхновява в неговите действия, направления, импулси които се проявяват

„Основните български схващания, обаче, от които произлизали не само устройството, но и времеизчислението, звездоводството, разбиранията за числото, за произхода и за устройството на Вселената, на природата и на целия веществен свят, не са могли така лесно да бъдат унищожени въпреки продължителното – повече от хиляда години, непрекъснато жестоко гонение срещу тях. И ако не самите разбирания, поне изразът им, възплътен в множество прекрасни обичаи, продължава да съществува и досега“.

*Димитър Съсьлов
от „Пътят на България“*

в културата му, като част от общата човешка култура. Всеки народ има мисия в общата човешка култура. Всички жизнени тела на хората от един народ са свързани помежду си и съставляват жизненото тяло, намиращо се в аурата на народа. Духът на Народа е невидимо за нас, но реално съществуващо Духовно Същество, което се носи като облак в жизнената аура на народа и е вдъхновител на съответния

народ. Със своя Ангел Хранител човек е свързан с Духа на Народа и приема това, което идва като вдъхновение от Архангела. Той е инструмент и участва в осъществяване на задачите, постиженията, мисията и съдбата на народа. Чрез връзката с Архангела се проявяват и неговите характерни качества като темперамент, език, говор, обичаи и култура на народа. Има отделни високо духовно развити личности в съответния народ, които стават проводници на вдъхновението на Архангела за осъществяване развитието, задачите, мисията на народа. За българския народ такива лично-

сти, народни водачи са: Аспарух, Левски, Паисий, Кирил и Методи и др.

За Народността и Дух на българите

Прабългарският народ е бил известен от две и петстотин – три хиляди години преди Христа. В началото той е населявал плодородната Таримска котловина, сега известна като Източен Туркестан. С течение на времето границите на държавата се разширили в огромна територия на Средна Азия. Народността и Дух на българите е направлявал постепенно преселението на нашия народ от Азия до днешната ни родина. Той е заложил в мисията на българите взаимодействието на културите между Изтока и Запада, свързвайки европейската култура с тази на народите от Централна и Източна Азия. С това взаимодействие на материалната и духовна култура на Изтока и Запада се обяснява ролята на прабългарския народ в световната цивилизация.

В дългия си исторически път българският народ, ръководен от своя Архангел, е имал сложна, тежка съдба, своя мисия и извисяване на духовното си и културно развитие и до днес. Обединени от Архангела си българите имат своите характерни качества. Те са предимно със сангвиничен темперамент. Българинът има бърз, гъвкав ум, той е чувствителен, работоспособен, практичен, находчив, лесно приспособим. Жаден е за знание, има стремеж към образование, търпелив, издръжлив, корав, упорит, гостоприемен, спестовен, но и свободолюбив, миролюбив и храбър, непобедим воин. Прабългаринът е почтен, с нравствени и морални устои, господарски народ. По времето на преселението си от Централна Азия до днешната ни Родина българите са присъединявали, приобщавали населението от завладените територии, а не са ги поробвали. Известна е етническата и верска толерантност на българите.

Българинът е нешаблонен - нито в културата, нито във вярата. Всеки българин е роден за шеф на собствените си идеи и дръзновение. Не са случайни многото разногласия у нас и днес. В душите на днешните българите се срещат и лоши черти: завист, желание да се възползва от другите, поддаване на илюзии, на политически манипулации и сугестии. В наши дни често се проявява прекалено голяма търпимост към хората, които са с пари и власт.

Според Петер Юхас и Димитър Съсьлов прародители на българите са племето Дин-лин. Те образували най-източния клон на европеидните племена в Евразия. Имали червени коси, румени лица и сини очи. Те били проводници на взаимното влияние между източната и западна култура от второто хилядолетие преди Христа. Наименованието българин произхожда от названието на езеро Бол или Бъл (корен, последван от родовото или племенно окончание -гар). И така се получава името българ. В края на третото и на-

чалото на второто хилядолетие преди Христа в Средна Азия се създава обширна, могъща прабългарска държава, с която древен Китай е трябвало да се съобразява.

Характерно за прабългарите още тогава е високата нравственост, свободолюбие и миролюбие. Изява на прабългарите от онези времена е тяхното държавно, военно и народностно устройство, което по своята простота, здравина и целесъобразност остава ненадминато и досега /Д. Съсьлов/. Била създадена държава на свободен народ от

Изображение на победоносен воин от прабългарски произход. Гравюра върху златен съд.

конници с устройство на свободни и почти равноправни родове. Само родът на хана бил по-високо от другите родове. Основата на това устройство е троенето, разделянето на три области – средищна, лява – източна и дясна – западна. Целият народ също бил разделен на три части – средищна, лява и дясна. Войската, родовете - пак на три части. Ханът управлявал средищната част и цялата държава, цялата войска. Лявата област управлявал престолонаследникът. Третият и четвъртият в реда престолонаследници управлявали дясната част. Българското държавно, народностно, военно и племенно устройство, основано върху троенето се запазило в продължение на почти цяло

хилядолетие, след което е унищожено под натиска на Византийската църква по времето на княз Борис и особено на цар Петър. Счита се, че това е основната причина за падане под Византийско робство в продължение на почти двеста години (1018 - 1185).

Етническа култура и духовно наследство

Прабългарите са имали духовна мощ и висока древна култура. Най-късно до втори век преди Христа те били достигнали до такова съвършенство и точност във времечисление, каквото никой народ, както в онова време, така и досега не е познавал. В българското времечисление са били от значение дванадесет годишният и шейсет годишният кръговрат. В българския календар, за начален ден на годината бил приет най-късият ден на зимното слънцестоене, наричан Идинак. За начало на деня се е считало времето в полунощ. За началото на месеца – първият ден от месеца бил появата на лунния сърп – новолуние. Възприели месеца от двадесет и осем дни. Прабългарският календар е бил най-старият календар в света, признат от ЮНЕСКО.

Българите са имали много познания по астрономия, за Вселената, за Природата, за пространството и материята. Известни са им били съзвездията от Зодиака, планетите, годишния кръговрат. Познавали са и основните елементи: 1/Земя – средище – начало на годината; 2/ Вода – север – зима; 3/Огън – юг – лято; 4/дърво – изток - пролет; 5/ метал / желязо/ - запад – есен. Нашите предци са имали специални познания за числата, номерологията, значението на всяко число. Били са и отлични строители. Строили са аули, от-

бранителни съоръжения, мостове и укрепени градове. И днес могат да се видят добре устроените градове: Плиска, Велики Преслав.

Отдавали са почит към излъчващото начало - Върховното Единство, към излъчените от него две основни начала, към петте основни елемента – начала, към Вселената. Те са ценили както материалния, така и духовния свят. Българинът всеки ден ставал рано сутрин, по изгрев, свалял шапка и благоговейно се покланял. Когато орачът заоравал угар или целина, взимал бучка пръст и я целувал. Водата от всичките обреди заемала едно от първите места. Огънят, както и огнището също се ползвали с почит. Съществувал респект към дървото. Обект на преклонение били дъбът, яворът, дрянът, чешмирът. Почитани били също и растенията - билки, цветя или само трева. И днес българите са известни

с познанията си за билките и лечението с тях. Металът, най-вече желязо, мед, сребро и злато е уважаван като едно от основните вещества.

Прабългарите са вярвали в един единствен Бог - Тангра (Небе). Те са уеднаквявали понятието „Върховното Единство“ с понятието „Бог“. Върховното Единство е средище, което в неспирната си пулсация излъчва последователно другите две начала. Това са творческото, наричано мъжествено начало, на което са присъщи топлотата и сухотата, и спокойното, зачевашото, наричано женствено – началото на влагата, тъмнината и студа. От различните съчетания на тези две начала е произлязла цялата Вселена и всичко, което е в нея.

д-р Иванка Кирова

ВАКСИНИТЕ – ЗА И ПРОТИВ

Продължаваме дискусията относно ваксините.

В настоящия брой публикуваме мнения на лекари – антропософи.

Ваксинациите - от детските болести до грипа

Трябва ли да ваксинираме децата си – на този въпрос не може да се отговори с пълна сигурност, ако имаме предвид само видимата, физическа част на човешкото същество. Днес неговата невидима част е напълно изключена от общоприетата представа за човека.

По този начин хората отстраняват половината от действителността и са затруднени в намирането на правилния отговор. Как да се ориентираме в тази област?

Нека да се обърнем към по-възрастните поколения

Ваксинациите срещу повечето болести датират приблизително от 1965 – 1970 година. Преди този период те са се прилагали само срещу определена болест (напр. едра шарка, вариола), или в случаи на епидемия (полиомиелит). Това означава, че хората, които днес са на 55 - 60 години са били ваксинирани много рядко, или изобщо не са били ваксинирани. Трайни усложнения при преболедалите от варицела, коклюш, заушки не са били наблюдавани. Хората от това поколение не са боледали също и от тетанус, нито от дифтерит.

Имат ли болестите изобщо някакъв смисъл?

На този въпрос конвенционалната медицина дава еднозначен отговор : Не! - Болестите са един вид отклонения във функциите на телесния организъм и те при всички случаи трябва да бъдат отстранявани, като се започне от детските болести и се стигне до рака. Ето защо Световната здравна организация (СЗО) настойчиво препоръчва ваксинации срещу всички, включително и най-безобидните и незаразни болести. СЗО дефинира самото оздравяване като „restitution ad integrum“, като един вид възстановяване на

изходното състояние преди заболяването на индивида. Но какво означава това например при един случай на белодробно възпаление? – Нищо друго, освен човекът да се разболее отново. Защото ако възстанови предишното си здравословно състояние на отпадналост, кашлица и т.н., той наистина би трябвало да се разболее отново. – Обаче оздравяването, изцелението, има за цел друго: да направи организма именно по-здрав, по-устойчив. Смислът на болестта е в укрепването на човека – както физически, така и душевно. Лишено от възможността да боледува човечеството ще става все по-болно. Но тук идва и проблемът : всяко укрепване може да се получи само с цената на усилие, на пренапрежение. В повечето случаи страхът от боледуване е страх от полагане на усилия. Обаче живот без усилия означава невъзможност за укрепване на човешкото здраве. В спорта това се разбира от само себе си. В медицината същият принцип води до все по-влошен здравословен статус.

Смислът на детските болести?

Тялото на всеки човек е изградено от строго индивидуални белтъчини. Всеки човек е „инкарниран“ в своя индивидуален белтък, в своята „плът“. Както ние се различаваме по своите физиономии, така се различаваме и по своите белтъчини. На Земята живеят повече от седем милиарда души, толкова са и различните белтъчни конфигурации на хората. От тук произтичат и усложненията при кръвопреливането. Тялото не разпознава прелятата кръв като свой, а като чужд белтък и то е длъжно да го разруши. По същество това е една реакция на „Аза срещу не-Аза“. Днешната медицина не признава човешкия Аз. Но тъкмо Азът, духовното ядро на човека е този, който изгражда нашето тяло, нашите белтъчни конфигурации според мъдрите закони на кармата. И така, всеки човек има своите индивидуални белтъчини. Но как той стига до тях? Новороденото бебе няма свои собствени телесни белтъчини. Откъде ги взема то? На първо място от майката. Наистина и бащата участва в зачатията. Без баща няма деца. Обаче мъжките семенни клетки са най-малките клетки

в човешкото тяло, т.е. тяхната субстанциална маса е незначителна. В същото време те са единствените клетки, които могат да се движат самостоятелно. При зачатие бащата дава по-скоро тласък, сила, отколкото субстанция. Напротив, майчината яйцеклетка е най-голямата клетка, колкото главата на една карфица, видима дори и с просто око. По време на бремеността майчината кръв предоставя своите белтъчини за изграждането на ембриона. Дори и по-късно детето формира тялото си главно с помощта на майчините белтъчини, които са и неговата първа защитна обвивка.

Но в хода на развитието детето трябва да разтвори и изхвърли от себе си майчините белтъчини. Едва тогава – и само тогава – то може да изгражда свой собствен белтък. Този процес продължава 21 години. Чак сега Азът може да си служи с индивидуалното човешко тяло като инструмент за разрешаване на кармическите задачи. - Но как се разгражда майчиния белтък, как изобщо се разгражда нещо? – Как например се разтваря бучка захар? ...С течност, и най-добре, с топла течност. Течността и топлината са естествените разтворители.

И как се проявяват детските болести? – Главно с температура, треска, изпотяване, обриви! Добрите духове на човечеството са дали детските болести, за да може детето да разтвори и изхвърли от себе си майчиния белтък. Този е смисълът на всички детски болести. Те са не само безобидни, те са буквално лечебни. Няма никакво противоречие в това да говорим за „лечебни болести“. Всяка наблюдателна майка знае, че непосредствено преди разболяване нейното дете става раздразнително и досадно, а след една „добре прекарана треска“ то отново „влиза в кожата си“. Чуждият белтък е бил изхвърлен, изграден е нов, индивидуален белтък, детето постига нова степен на хармония и съгласие със себе си.

Фебрилните гърчове също не са опасни, въпреки че гледката е много обезпокоителна за родителите; обикновено детето губи съзнание за не повече от 5 минути, наблюдават се крампи на отделни мускулни групи или гърчове на цялото тяло. В миналото хората са знаели тези неща и изобщо не са търсели лекарска помощ. Впрочем страхът от високата температура е един остатък от епохите на смъртоносните епидемии от чума, холера, тиф и други инфекциозни болести. При всички тях високата температура е била опит за самолечение на организма. Или с други думи: хората са умирали не от високата температура, а въпреки нея. Отсъствието на температурни състояния повишава вероятността от поява на аутизъм, хронична умора и трудно доказуема дегенерация на главния мозък. В едно от писмата си до Елизе фон Молтке Рудолф Щайнер описва как изглежда една такава дегенерация („втвърдяване“) на мозъка. Той се оплаква от начина, по който е била посрещната една негова лекция. „Днес хората просто не искат да чуят това, което искам да кажа. Втвърдени мозъци, парализирани етерни тела, празни астрални тела, притъпени Азове. Тази е сигнатурата на нашите съвременници“. И така, температурните състояния са незаменимо средство за отстраняване на чуждия белтък. Когато те липсват поради редовните имунизации или поради приемане на антибиотици и антипиретици, една малка част

от майчиния белтък все пак се разгражда и излъчва от организма в резултат на дишането. Самото приемане на кислород води до процеси на изгаряне и разграждане на чуждия белтък.

Какво да правим ако периодически не вдигаме температура?

Днес повечето хора прекарват живота си без да са изпитали ефекта на треската и повишената телесна топлина. Тази конституционална слабост може да бъде частично избегната, ако сами повишаваме телесната температура по естествен начин. Ето защо ходенето (не джогингът) е чудесно средство за тази цел. Например 30-45 минути дневно, най-добре в планината, или 5-6 часа веднъж седмично. През зимните месеци може да се приема и Ferrum phosphoricum D6 една таблетка сутрин.

Но какво става с неразграденния майчин белтък?

Възможно ли е тъкмо той да причинява т.н. автоимунни заболявания? Те се появиха приблизително от преди 40 години, следователно по времето, когато започнаха да се проявяват последиците от масовото ваксиниране на населението. От тогава насам техният брой непрекъснато расте. Официалната медицина ги обяснява с дефект в имунната система, която не може да възприема собствения белтък като „свой“, третира го като „чужд“ и започва борба срещу него. Този процес може да се разиграе в рамките на определен орган, например в черния дроб или панкреаса. Дали всъщност причината се крие не в „болната“ имунна система, а в чуждия (майчин) белтък, който се оказва „прикрепен“ към един или друг вътрешен орган? Въпросът остава открит и очаква своето разрешение.

Д-р Дафне фон Бох

Превод: **д-р Димитър Димчев**

Всеки избор е дилема и е индивидуален

От дългогодишната ми практика като лекар, съм наблюдавала периоди на масово желаящи да се имунизират хора, подложени на атаки от средствата за масова информация в периодите на зачестили заболявания. Като се проследи заболеваемостта им след имунизация, в много от случаите се забелязва, че хората боледуват не от заболяването, срещу което са се имунизирани, а от друго, така, че след това смятат, че имунизацията не им е помогнала. При това, са преболедували тежко и след това не желаят следващи имунизации. Истината е, че за да се ограничат масовите заболявания, особено тежко протичащите и за да се изгради т.нар. колективен имунитет, са необходими критичен брой хора, имунизирани за съответната болест. От тук произлиза и моралната дилема у мен – да, аз отричам имунизациите, плаша се от тях, виждам усложнения, чета от антропософската литература за възможността да бъде ограничена способността за духовното развитие на индивида,

особено когато е в крехка възраст, но тази критична маса от имунизирани, които не се боят от ваксини е за тяхна сметка, нали? Освен това, често се опитваме да предпазим близки от ваксини, но когато видим, че много боледуват и здравето им критично е застрашено, бързо се съгласяваме с традиционната медицина. Въпросът е за всичко, което приемаме, или отричаме от традиционната и нетрадиционна медицина. Няма да забравя споделеното от една българска лекарка, работила в антропософска клиника в Швейцария, която каза, че настъпи ли критично застрашаване на здравето, използват всички мерки от традиционната медицина. И хайде всеки от нас да помисли, ако за тежка, застрашаваща живота болест, с висока смъртност има ваксина, дали ще лиши детето си или себе си от шанс. Аз като лекар съм в епицентъра на сезонните заболявания и виждам, че почти няма година, без да боледувам, въпреки взетите профилактични мерки. Но това е все пак сезонно заболяване, нали, а не вариола например с висока смъртност. Всеки избор, въпреки познанията е дилема и е индивидуален.

Д-р Златозарка Дечева

Ваксини, антибиотици, хирургия

Можем ли да си представим съвременната медицина без ваксини, антибиотици, хирургия?

За почти всички медици това би било връщане назад с векове. Хората – потенциални пациенти, също не биха се съгласили да бъдат лишени от тези терапии, в случаите, когато са необходими.

Рудолф Щайнер в много лекции и цикли заявява: „Антропософията не отхвърля постиженията на съвременната медицина“ (С.с. 319) и „ако някой може да се радва на успехите, които има медицината в последните години е именно Антропософията“; както и „антропософските принципи не могат да се влеят в шумния хор на онези, които искат да дискредитират „университетската медицина“ (С.с. 120).

По същия начин това, срещу което е заставал Щайнер е било „едностранчивостта и фанатизма в отричането“ на каквото и да било. „...Ако вие не направите ваксината на един пациент, ще я направи друг... Това не променя нищо.“

Лекарят е такава личност, която винаги е имала свобода

дата да избере лечението, което би могло да помогне на пациента, без предразсъдъци, без страхове, без обществено мнение. И да сбърка, това си остава негова карма, той ще си я изплати. Никой не е знаел предварително дали едно нещо, даже и лечение е добро или не, както и самите Елохими при сътворението на човека и света.

Всяко едно абсолютизиране или обобщаване е също грешка, защото всеки случай е сам за себе си и всеки пациент е със своята съдба. Ако един пациент желае да се ваксинира, лекарят не може да го разубеждава. Важното е свободата на избора и поемането на своята отговорност.

Като човек съм избягвал ваксините, въпреки че като професионалист вече 33 г. работя с кръв и кръвни продукти и е било логично, и редно да приемам ваксината срещу хепатит Б. Но никога не съм се страхувал и това е бил моя свободен избор.

Като лекар съм се съобразявал със спешните състояния, налагащи ваксиниране с противобясна и противотетанусна ваксина. Не съм имал никога опитност с ваксинирането на малки деца и не съм се срещал с усложненията от това. Попитах мои млади колеги с малки деца- никой не е обезпокоен от ваксините...

Като антропософ имам познанието за духовните причини на някои болести и необходимостта човек да се разболе от определена болест, както и за последствията от ваксините след време, но приемам, че всяко лечение с история и наука, в миналото е имало своето основание, а сега всеки трябва да има свободата на избор...

Ако хората решат да търсят в Интернет информация, то 90 на 100 ще се уверят в „ползността“ на ваксините- всичко е научно, логично, интелигентно. И колко да бъдат разубеждавани, това няма да помогне.

Ваксините са като застрахователното дело - да се търси сигурност на всяка цена, даже и когато няма никакъв риск. Хората на земята ще продължават да търсят сигурността - в личната собственост, в работата, даже и във ваксини против грип и какво ли не...

Само Щайнер ще си остане един от малкото „викащи гласове в пустинята“ - „Живейте в пълна несигурност и доверие към Духа...“

Ваксините са един етап в търсенето на познанието за човека и едно изпитание за преодоляване на страха от зараза, инфекциозна болест. Но те няма да ни спасят от страха от Живота.

Д-р Трайчо Франгов

Оня връх е като мечо руно.
От плъстта му се издига пара.
Изгревът прескочил през гърба му
ден за нови радости отваря.

С простите си чудеса животът,
въпреки човека, продължава.
Славейт каквото с песен казва,
слънцето с усмивка потвърждава.

Птиците с радост
разгласят деня,
земята се буди
с лъх пеперуден от цветопотопа,
на милионите мравешки стъпки
под неуморния тропот.

Стрък безимен
в тревата притихвам
и душата потръпва със всемирния
ритъм.

Михаил Кендеров

ДУХ И ЦВЯТ

Художественото творчество на антропософката Унифред Зилонка е малко известно.

Тя е родена на 6 август 1929 година в Гота. След завършване на гимназия през 1947 година тя постъпва като неплатен стажант в ателието на един скулптор. Две години по-късно е приета в Майсторско училище за приложни изкуства в Ерфурт. Там тя учи първоначално при Петер Майер, ръководител на училището, в клас за обработка на месинг и експериментира с различни техники за обработка на метал. Когато през 1950 година се разкрива клас за строителна керамика, тя задълбочава уменията си в пластичното изкуство, защото желанието и е да стане работещ с метал скулптор.

Художничката израства в протестантско семейство, но срещата ѝ с Петер Майер я убеждава да последва антропософското учение. Освен това тя се страхува от обичайните по това време политически преследвания на студенти, които принадлежат към някаква християнска общност и през 1952 година напуска евангелистката църква. По-късно се присъединява към християнската общност.

По препоръка на художника и график Ото Кньофер, преподавател в Ерфуртското майсторско училище, тя кандидатства през 1952 година във Висшето училище за изобразителни изкуства в Дрезден. Завършва основен курс по пластика при Валтер Арнолд. Като антропософ тя е преследвана и в Дрезденската академия и отказват пълния статут на студентка. Разрешават и да посещава академията само като гост-слушател. Тя използва тази ограничена възможност до 1955 година. Шансът за завършено академично образование и е отнет. След женитбата с геолога Георг Зилонка (1913-2002), раждането на сина Рагнар Рафаел (1957-1975) и постъпването през 1957 година в Антропософската общност през 1958 година, семейството се мести в Ерфурт. Зилонка работи като независим художник в Ерфурт – непрекъснато наблюдавана от органите на държавна сигурност на ГДР. Отказано и е членство в съюза на художниците и по този начин възможността да бъде опозната публично като скулптор и художник. Жилището им на Райхартщрасе скоро се превръща в място за срещи на антропософи от цялата република, а Унифред Зилонка обмисля да обогати сбирките им с лекции и курсове. С подобна „нелегална“ дейност семейството отново попада

Това е разказ за житейската история на антропософската художничка Унифред Зилонка, чиято съдба я изправя пред трудното изпитание да живее и твори в бившата ГДР. Животът и представлява борба между стремежите на душата и към духовно израстване и творчество и ограниченията, налагани от управлението на тоталитарния комунистически режим. „Дух и цвят“ се превръща в мотото на творчеството и – вдъхновението, идващо от Духа и изживяно в изпълнени с багри и светлина форми.

във фокуса на държавна сигурност: Георг Зилонка е арестуван през 1962 и осъден за „идеологическа диверсионна дейност и противодържавна пропаганда и омраза“.

За семейството следващите години са тежки. Светъл лъч е поканата на Петер Пайнцгерс през 1978

г. за самостоятелна изложба в частната му „Галери им Флур“ (Ангер 41). Това е нейната първа и единствена изложба в ГДР, чрез която достига до една алтернативна градска общественост. Импулси, относно мотивацията и съдържанието на творческата ѝ работа художничката събира при многобройните си пътувания до Полша и Италия. Заслужава да се отбележи, че в годините на ГДР тя незаконно пътува през Федералната република до швейцарския град Дорнах, за да посети Гьотеанума. След 1989 г. Унифред Зилонка става член на Първи клас в Школата за Духовна наука на Гьотеанума, а през 2002 г. съпрузите Унифред и Георг Зилонка са напълно реабилитирани по силата на федералното германско законодателство. По-късно художничката многократно излага свои творби в Тюрингия и Ерфурт, между другото и по повод на 75-тата си годишнина в градската галерия в Къща Дахерьоден.

Ако в ранното си творчество Унифред Зилонка се посвещава на металообработването и скулптурата, то накрая намира художествената си езикова форма в пастелната живопис, а по-късно и в скулптурни произведения от оловно стъкло. При това тя се движи между фигуративно и абстрактно намиране на форми, изследва пространството и

повърхността, анализира движението и ритъма, но преди всичко култивира отношението между цвят и светлина. Тя рисува с акварел, цветни моливи, маслени и сухи пастели върху различни видове хартия, създава полупрозрачни, блестящи картинни светове в преобладаващо ярки, приятни цветни тонове.

Наред с пейзажи с мотиви от Балтийско море до високите планини, абстрактни облачни изображения, геометрични композиции и стилизирани архитектурни мотиви, се появяват портрети и скици на фигури. Своите теми и мотиви тя открива в природата, в междуличностните отношения и в своята духовна житейска практика. Осъзнатото виждане, усещането за видяното са централна основа на нейната работа. Особена позиция в творчеството

Унифред Зилонка (1929-2017)

й са антропософски мотивирани произведения, между които е гипсовата глава на „Ариман“ като възплъщение на злото за разлика от пастелните изображения на Луцифер, един фалшив образ на спасението.

Унифред Зилонка цени високо уважението като житейски принцип. Това се изразява в говора, движенията, облеклото, средата на живот, в организацията на ежедневието и, при практикуването на ритуали, медитация, рисуване, разходки, колекциониране. Личните и колекции включват геоложки артефакти, занаятчийски стъклени и метални предмети, бижута, съдове, изработени от дърво и камък. За нея реалната стойност на нещата произтича от комбинацията на материал, форма, цвят и повърхност. Житейския си опит и светоусещане художничката споделя като терапевт и житейски консултант, без обаче да се стреми към авторизация в тази област. През 2012 година Ангермузеум Ерфурт

включва няколко пастели на художничката в своята графична колекция. През 2015 г. в рамките на изложбата „Аенигма – сто години антропосовско изкуство“ в Хале и бе оказана национална почит.

Запознаването с нейната концепция за изкуството и живота позволява да се направи подбор от повече от 600 произведения върху хартия, металопластика, скулптури и стъклописи, допълнени с произведения от нейните колекции, които са представени по кореспондиращ начин в изложбата. Повечето от обектите принадлежат към наследството на художничката, което в момента се обработва в Ангермузеум и също ще бъде публикувано.

Унифред Зилонка умира на 17 август 2017 г. в Ерфурт след продължително боледуване.

Бюлетин на „Mitteldeutscher Verlag“
Превод: Агенция „Валера“

В ПАМЕТ НА НИНА СТАМОВА

Реквием за Нина

Вестта за преминаването на Прага на Нина Стамова научих сутринта на 3 август. Изпитах огромна тъга, с нея ме свързваше дългогодишно приятелство.

В този ден бях на големия гайдарски празник в Родопите, в с. Гела. Имаше хиляди хора и прекрасните песни и гайдарски мелодии огласяха планината. Помислих си, че чудната родопска музика ще е достойна да съпроводи скъпата ми приятелка Нина по пътя ѝ и ще бъде реквием за нея. Със силата на тази музика, с моята обич и признателност се поклоних на Нина. Благодарих за нейното приятелство и сътрудничество през всичките години, в които ни свързваше Антропософията и социалната арт-терапия.

Познавах Нина Стамова от нейните брилянтни роли, изиграни в театъра и киното като изключително талантива и обичана актриса. Един ден преди 23 години много развълнувана отидох в дома на Светла Бисерова, за да участвам за пръв път в антропософска сбирка на група „Михаил“ и там срещнах Нина. За мен тя беше красива, сияеща, усмихната, много земна и естествена. Въпреки своята популярност Нина беше скромна, мила и доброжелателна. Тя притежаваше изключително обаяние и харизма. Винаги ми правеше впечатление нейната елегантност, изящност и стил на обличане. Хармонията и финеса ѝ се съчетаваха по удивителен начин с душевните ѝ качества. Беше изключително чувствителна, умна и състрадателна. Проявяваше съчувствие и разбиране към болките на хората, беше готова да помогне. Умееше да се радва от сърце на добротата и на красивите неща и да ги открива навсякъде. Притежава-

ше и дарбата да се радва на успехите на другите и да ги подкрепя. Предпочиташе да чува истината, не понасяше лъжата. Беше жизнерадостна, благоговееше пред природата и често разказваше за къщата си на село, където в тишина и спокойствие прекарваше свободното си време, загледана в красивата дъга, която казваше, че вижда почти ежедневно.

Срещата и голямото ѝ приятелство още от детските години със Светла Бисерова изиграват важна роля в живота ѝ. Благодарение на Светла тя открива антропософския път на познание и взима дейно участие в сбирките на група „Михаил“. Беше много задълбочена в изследването на душевните си преживявания, разкриваше неподозирани чувства и усещания, когато правехме упражнения по наблюдение на сбирките на групата ни при Светла Бисерова. На антропософските празници, в които много обичаше да участва, Нина, често с другата голяма актриса Богдана Вулпе, вдъхновено рецитираха стихове и медитации от Рудолф Щайнер, Алберт Щефен и др. поети. Участваше в много антропософски инициативи. Силно подкрепяше Валдорфската педагогика, вълнуваше се от всичко, което се случва в антропософския ни живот.

След завършването на прекрасния арт-терапевтичен курс на изключителната учителка Мария де Зваан, през 2004 г., Нина откри ново поле за практическа, антропософска изява. Освен ролите в театъра, с които радваше многобройните си почитатели, тя с много голям ентузиазъм и радост се впусна в „приключението“ социална художествена терапия. Много скоро след първата група по арт-терапия

в Стара Загора на Дочка Дончева, Нина започна такава в център „Светлина“ в София. В продължение на пет години тя води своята група с изключителен възторг и огромно желание да разкрива магичния свят на социалната художествена терапия. Преживяваше много голям творчески подем и свързваше всички свои успехи и занимания с благотворното въздействие на арт-терапевтичното рисуване и моделиране. Подготвяше своите прекрасни упражнения с любов и радост. Отдаваше цялата си енергия и плам на участниците в групата си. Хората, с които работеше очакваха с нетърпение срещите си с нея и рисуваха с желание и вдъхновение.

В по-късните години от 2011 до 2015 г. Нина участва, заедно с мен във Валдорфските семинари в София и Варна. Участниците в семинарите споделяха помежду си и с нас за голямата полза от заниманията по арт-терапия. Чувствахме се обнадеждени от тяхната радост и признание, и затова през 2011 г. Снежана Бечева, Нина и аз направихме курс по арт-терапия за хора от провинцията. Събирахме се в дома на Снежана. Мога да кажа, че беше вълшебно време, в което всяка от нас се опитваше да даде най-доброто от себе си. В резултат на заниманията ни част от участничките в групата прегърнаха идеята за Валдорфско образование и се включиха в тази инициатива.

През 2013 г. двете с Нина започнахме курс по арт-терапия във Валдорфското училище. В продължение на 2 години работихме заедно с голямо желание и радост. Хората, които идваха при нас казваха, че благодарение на заниманията си с изкуство се чувстват добре, че имат повече сили, че стават по-позитивни и жизнелюбни. Надявахме се, че със социалната арт-терапия можем да им помогнем за тяхното личностно развитие и израстване. Затова, това наше съвместно духовно пътешествие усещаме като благоволение. То завърши за Нина през 2015 г., когато тя прекрати участието си, заради влошеното си здраве. Арт-терапията беше нейното посвещение, тя от душа и сърце искаше да дава на хората радост, обич, светлина и хармония. Често цитираше думите на Мария де Зваан, че нашите души искат да бъдат омиротворени. Тя с голяма любов, и всеотдайност правеше своите упражнения по арт-терапия и когато се оттегли страдаше, че повече няма да бъде полезна с това занимание на другите. Продължих сама, но винаги разговаряхме с Нина за това, което рисуваме в групата. Тя много се радваше и ми вдъхваше кураж и надежда. Беше истинска опора за мен, с искрена обич ми даваше ценни съвети за моята работа. Мога да кажа, че научих много неща от нея. Когато Нина правеше своите упражнения по арт-терапия в групата ни, тя със своя артистичност и ентузиазъм успяваше да запали у другите истинско желание за творчески изяви. Хората правеха рисунки с прекрасни цветове и преживяваха истинска радост, възторг и благодарност към Нина. Тя умееше да създаде такава благотворна атмосфера, в която всеки

участник да може да изяви себе си и да се чувства свободен. При разглеждането на рисунките проявяваше проникателността си да открива необикновеното и помагаше на хората, с които работеше да изразяват по-добре чувствата си. За нейните разкошни и оригинални упражнения, свързани със светлината и сянката, с метаморфозата на сезоните и растенията, с рисуването с намеса и много др. Да се занимава с арт-терапия беше за нея смисъл и начин на живот. Във всичко, което правеше проявяваше усет на голям естет и стремеж към съвършенство.

Понякога споделяше с мен, че би искала повече от приятелите антропософи да участват в нашите групи, защото арт-терапията е много необходима и е част от практическото приложение на антропософията, защото връзката с изкуствата е най-важната по духовната ни пътека.

Имах прекрасни срещи и разговори с Нина, в които се възхищавах на нейната мъдрост, кураж, обич и оптимизъм. Опитвах се да я подкрепям, да ѝ казвам колко прекрасно беше за мен времето на нашата обща работа, да ѝ благодаря за приятелството, за всичко, което ми даде!

Такава ще запомня Нина - красива, талантива, интелигентна, любяща, благородна, всеотдайна, благодарна, прощаваща, изпълнена с много висок творчески Дух и вяра в Антропософията и добротата! А изкуството и арт-терапията бяха нейната

любов, вдъхновение, съдба, въздух и същност до последно!

Сега, когато тя е в Духовната ни Родина, заедно с прекрасните Светла, Дочка и всички приятели отвъд, мисля, че духовната светлина е станала още по-ярка отпреди, защото в нейното сияние се появи и Нина Стамова.

Скъпа Нина,

*„Живей нагоре носена от любов,
благословена и надарена със светлина!“*

Вихра Калапишева

Чуй,
какво ти казват мъртвите!

Чуй,
какво пее ангелът!

Промени
песните на тъгата
в ликуване на радостта.

***

В нощното мълчание
чувам тихи гласове,
които денем онемяват.
Чувам как споменът капе
в гласа на неспокойните мъртви;
понякога чувам
песента на ангелите
в мълчанието на нощта...

Хелга Томас

АНТРОПОСОФСКИ ЛЕТЕН ЛАГЕР

Цигов Чарк 21 - 25 август 2019 г.

СВЕТЛИНАТА НА ИСТИНАТА СТРУИ В ДУШАТА НА ЧОВЕКА ОТ ПРИРОДАТА

Водена от тези думи на Рудолф Щайнер, една идея се роди преди пет години и намери своята най-добра реализация. Преди пет години това беше само една обещаваща идея, но сега вече е ясно, че тя има своето минало и бъдеще. Лагерът в Родопите през август беше поредната стъпка в превръщането на тази инициатива в традиция. Ръководейки се от убеждението, че в „антропософските събирания би трябвало човек да открие човека“, организаторите на събитието ежегодно създават възможност на търсещите антропософските истини от различни градове да се срещнат през август за няколко дни. Една от основните цели на тази инициатива е да се даде шанс на всеки, който носи в сърцето си антропософски стремеж, да го изрази, чрез своята собствена житейска опитност. Идеята за летен лагер предполага, всеки участник в пълна свобода да се включи в различните творчески задачи и да бъде съучастник в изграждането на една общност в рамките на пет-шест дни. Затова и самата програма е динамична, развиваща се и осигуряваща възможност за свободно изразяване на мнения, споделяне на опит и истинска творческа дейност. Организаторите се стремят да създават най-подходящата атмосфера за изява на антропософските истини, имайки предвид думите на Рудолф Щайнер, че „...антропософските истини са най-голямото нещо, което един човек може да съобщи на друг човек.“

Основанията за възникването на тази инициатива са свързани с необходимостта от изграждането на още един нов ритъм на антропософска работа освен седмичния. Повече от тридесет години антропософската групова дейност протича в седмични, месечни и сезонни ритми. Такива са четирите празника на годината, месечните лекции и седмичните срещи в групите. Съществуват групи, които не прекратяват работата си през лятото, но и тук липсва годишният ритъм. Засега единствената инициатива, която събира участници от цялата страна за антропософска работа веднъж годишно, е лагерът в планината. Намерението на инициаторите е той да се провежда на различни места и да разкрива възможност за търсене

„Истинската антропософия търси духа в природата, защото иска да го разкрие с антропософски средства. С този дух трябва да се проникне и всичко, което се прави в нашите групови сбирки и тогава те ще донесат на членовете едно изживяване, което ще бъде в съзвучие с изискванията, които съвместното съществуване предявява към човека.“

на духа в природата. Водещата тема на лекциите не е непременно свързана с природата. Всяка година в програмата възниква една основна обединяваща тема, но лекции разглеждащи отделни познавателни проблеми се изнасят всеки ден. Водещата тема тази година беше свързана със съзнателната душа и нейното

развитие в наша епоха. За да бъдат включени трите основни елемента, мисъл, чувства и воля, бяха предвидени евризмия, арттерапия, лекции, свободни разговори, занимания с изкуство, социални упражнения, съвместно приготвяне на храна, посещения на интересни местности и разходки. От хармоничното единство между правилно разпределените дейности всеки ден се постигаше това, което Рудолф Щайнер определя като една голяма истина: „Когато хората заедно търсят духовното във вътрешна честност, тогава те също намират пътища един към друг, от една душа към друга.“

С такова настроение беше изслушана лекцията на Георги

Акабалиев, който изясни връзката между понятията случайност и провидение, както и „човешката лоялност към делата на Боговете“. Ежедневно се провеждаше арттерапевтично рисуване с пастел. Вихра Бояджиева водеше следобедни занимания по биография, в които всеки участник откриваше мястото на своите спомени от първите седем години в съответствие с други седемгодишни периоди на живота си. Рисуваха се диаграми, спирали на възрастта, конкретни събития от живота, метаморфозата на същите събития през следващите периоди. Друго следобедно упражнение беше динамичното рисуване на знаците на зодиака. Това беше идея на Радослава Ангелова, която въведе участниците в техниката на

динамичното рисуване, деликатно ги насърчи да споделят трудностите си. Тя избра планетите, които в този момент транзитираха през знака Лъв, с което в трудното упражнение беше внесен елемент на актуалност. Това беше само началото на една развиваща се задача за следващи подобни срещи. Не по-малко сложно беше и изработването на додекаедър заедно с Георги Акабалиев. Преодоляването на трудностите и в този случай носеха удовлетворение. Върху

хармонизиращия ефект на евритмичните упражнения с металните пръчки обърна внимание Иглика Ангелова, според която ежедневните евритмични упражнения имат специално място във всяка антропософска инициатива. Евритмистът Д. Левашки ръководеше сутрешните занимания с обща евритмия в някои случаи с елементи на лечебна такава.

Преди и след заниманията с изкуство повечето от участниците се разхождаха до брега на езерото в размисъл върху думите на Рудолф Щайнер за светлината на истината, която струи в душата на човека от природата и с която „най-добре ще развием усета за истините за човека, които в същото време са истини и за космоса. Този, който изживява истините на природата със свободен и отворен ум, чрез нея той бива воден към истините на духа. Изпълвайки се с красотата, величието и превъзходството на природата, в него те стават извор на духовно усещане. И този, който отваря сърцето си за нейния мълчалив жест, разкриващ вечната ѝ непорочност отвъд всяко добро и зло, на него се отваря погледът в духовния свят, откъдето в ням жест прозвучава живото Слово, разкриващо доброто и злото.”

Потребността от свободно изразяване на мнения беше задоволявана при ежедневните разисквания по темата за съзнателната душа, предложена от Йордан Димитров. Той ръководеше ежедневните дискусии, включвайки следните подтеми: вътрешната природа на мисленето; мисленето като по-висш опит в опита; мислене и съзнание, изправяне на погрешното схващане за общия опит и други. Основната задача беше да се проследят разликите между разсъдъчна и съзнателна душа. Посочена беше аналитичната същност на разсъдъчната душа и елементът „или-или”, в който тя живее. Днес човечеството все още изгражда способността да синтезира, присъща на съзнателната душа и обединяващия елемент на „и-и”. Всички участници се включваха в изграждането и допълването на общия облик на нашата епоха, разискваха различията с предишните епохи, белезите на времето, водещия архангел на всяка епоха, конкретни личности, живели в тях. Така ръководеното дискуссионно занимание беше един енергичен познавателен жест, способен да събуди спящите.

Всички бяха заинтригувани от развитието на тази дискуссионна тема. Някои участници я определяха като водеща и основна, но според други акцентът попадна върху биографичната тема. Един от участниците сподели следното мнение: „Повече от всичко ми хареса това, че имаше една водеща тема, добре промислена, която преминаваше като червена нишка през всички дни и занимания - работа с биографията. Това беше синергията или интегритетът на лагера и проникваше дълбоко в душата - лекции, разглеждащи под различен ъгъл темата, рисуване, разговори и свободни дискусии. Всичко това в един фокус. Дори изработването

на додекаедъра беше оцветено от темата за биографията. Мисля, че и заниманията с евритмия бяха обогатени от тази тема. Това, струва ми се, е изключително плодотворно за индивидуалното развитие на всеки от участниците.”

Всъщност, двете теми, определяни като водещи, не стояха в опозиция, още повече, че трета тема много добре се преплиташе с тях. Това беше умението да се задават въпроси, за което Рудолф Щайнер пише следното: ”Чрез въпросите се учим преди всичко да познаваме живота. Запитаният трябва да бъде благодарен, когато питащите говорят по такъв начин. С тяхна помощ той все повече ще израства в отговорите си. Това, което особено ще се подобри, е чувствителният тон, който се появява в отговорите. Това е много съществено при съобщаването на антропософските истини. Важно е не само какво си казваме, но преди всичко как го казваме. Това вътрешно чувство се задълбочава, когато се схване причината за задаването на въпроса.”

Никак не беше случайно, че най-голям брой въпроси възникнаха в края на заключителната лекция на д-р Франгов. На него се падна ролята да отговаря и обединява най-разнороден вид въпроси. Към изнесената от него лекция за човека и света, съдбата и кармата, беше проявен специален интерес от твърде различни слушатели. На неделната лекция присъстваха както нови гости на лагера, които се срещаха с антропософията за първи път, така и слушатели, които дълго бяха размисляли върху загадките на съдбата, идваща към човека подготвена от света, който му се разкрива чрез сетивата; как човек се чувства обединен с хода на

събитията в света и как се отразяват житейските събития върху волята за формиране на бъдеща карма... Безкрайно изчерпателен, лекторът на заключителната лекция изясни V-образната схема на биографията, начерта спиралите навътре и навън, посочи опорните точки за съпоставително разглеждане на биографиите на световно известни личности и насърчи всяка следваща стъпка в индивидуалната биографична работа, за някои от които започнала тук.

Социалните упражнения, дадени от Величка Йорданова включваха едновременно и последователно трите основни елемента: мисъл, чувства и воля, и водеха към извода, че всеки човек е неповторимо индивидуален и не може лесно да бъде разбран. След такива упражнения все повече се долавяше постигнатият ефект от развитието на едно отношение към антропософията, за което Рудолф Щайнер пише, че тя ще се превърне в стимул за човешка любов и че цялата наша дейност в съответната сфера трябва да бъде напоена с любов. „Много хора влизат в антропософското общество, защото истините за живота в другите области пропускат основния тон на човешката любов. Човешката душа притежава фина чувствителност за възприемане на този тон и това в

най-висша степен се превръща в посредник за разбиране.“

Според Иглика Ангелова, точно така проведените инициативи допринасят за реализиране на мотото „Човеко, себе си познай!“, за възможността да се огледаме в душите на приятелите си, да изградим смелост за истината и обективен поглед към своите несъвършенства. А екскурзията до Фотинските водопади беше организирана в последния ден, за да може възприемането на духа, преминало през любовта към природата, да обогатява живота с истинското богатство на душата. Някои участници предложиха такива екскурзии да се правят всеки ден. Това едва ли е осъществимо, но нямаше съмнение, че едно такова преживяване се превръща

в мощен стимул, какъвто Рудолф Щайнер е имал предвид в следните редове: „Често се наблюдава, че антропософията трябва да навлезе в живота на човечеството, а не да остава само учение. Но нещо може да стане живот, само когато вечно се стимулира от живота.“ През последния ден стана ясно, че организаторите на събитието постигнаха високите си цели и този път. А през следващата година, когато тяхната инициатива ще се проведе за пети път, стари и нови участници ще се обединят в търсене на духовните истини, за които Рудолф Щайнер казва, че „душата на антропософските истини се изгражда от любовта“.

АНТРОПОСОФСКИ ВЕСТИ

ДУХОВНОТО И ИНТЕЛЕКТУАЛНО ВЕЛИЧИЕ НА ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ В ПОВРАТНАТА ТОЧКА НА НОВАТА ЕПОХА (продължение от брой 62)

Преди две седмици разгледахме личността на Рафаел и се опитахме да покажем какво различно разбиране получаваме от такъв човек като него, ако се опираме на принципите на духовните науки. Защото ние ясно знаем, че човешката душа е нещо, което многократно се връща в много земни животи, че душата, родена в определена възраст, не живее само този един живот, а в целия план и процес на неговата еволюция носи със себе си склонности, придобити в предишния земен живот и с тези склонности се сблъсква с онова, което духовната среда предлага сега. Ако така гледаме на душата, знаейки, че тя започва своето съществуване с вътрешно духовно наследство, което е произлязло от повтарящи се земни животи - и приемайки, че цялата еволюция изглежда пълна със смисъл и мъдрост, ние приемаме, че нещата не се случват случайно в определени епохи, а в съответствие с правилата и закона, тъй като цветът на растението се появява след зеления лист - ако приемем съществуването на план, изпълнен с мъдрост в историята на еволюцията на човека, според която човешката душа се връща обратно, отново и отново от духовните региони - само тогава индивидуалните фигури стават разбираеми. Това, което може да бъде изследвано по отношение на конкретни човешки животи, е по-ясно, ако наблюдаваме онези човешки души, които са изключителни и необичайни. Ако изучаваме Леонардо като се опитваме да го обрисоваме в определени моменти от живота му, ние отново сме принудени да разгледаме обстановката, в която се откроява тази душа. Тази обстановка е времето в периода от 1452 до 1519 година.

Каква е била епохата? Това е времето преди възхода на съвременните природни науки и възгледите, които произтичат от това. Това е времето преди раждането на концепцията за света на Коперник, преди въздействието на Джордано Бруно, Кеплер и Галилео. Как виждаме тази епоха в светлината на духовните науки? Многократно сме обръщали внимание на факта, че колкото по-надалеч се връщаме в хода на човешката еволюция, толкова по-голяма е разликата в цялостната гледна точка на човека и неговата връзка

с обкръжението му. В първоначалните епохи на човешката еволюция откриваме във всяка душа някакво изключителна проникателност, чрез което в етапа на прехода между съня и будността тя се вижда в духовния свят. Тази първоначална проникателност се губи с течение на времето, но до петнадесети век от предишните епохи все още има остатък от тази проникателност - не самата проникателност, което отдавна е загубена, това, което е останало е чувството, че човешката душа е свързана с духовната среда на света. Това, което душата някога е била в състояние да види, все още може да го почувства и въпреки, че това чувство вече е станало слабо, тя все още чувства, че в центъра на своето съществуване е свързана с духовното, което живее и се влита в света, дори когато физически процесите в човешкото тяло са свързани с физическите събития в света. Според законите на еволюцията, старото общуване между душата на човека и духовния свят трябва да бъде загубено за известно време. Съвременните природни науки никога не биха могли да разкъшат при наличието на проникателността от старото време. Целият този стар начин на възприемане на нещата трябваше да бъде загубен, за да може душата да се обърне към онова, което предлагат сетивата и каквото може да бъде научно доказано от интелекта, принадлежащо на мозъка. Световните възгледи, основаващи се на природните науки, изградени от времето на Леонардо до днес, са станали възможни единствено чрез отпадането на старото духовно възприемане на човечеството и чрез склонност на човека „обективно“ да се насочи към външното чувствено възприятие и към това, което интелектът може да установи.

Днес ние отново сме застанали до нова повратна точка, водеща до време, в което човек отново ще може чрез съвременните духовни науки да достигне до духовен възглед за нещата. За развитието на природните науки това има двойно значение. Първо, на човека трябваше да се дадат съкровищата на природните науки. В течение на вековете от появата на Коперник, Кеплер и другите, природните науки

преминават от триумф към триумф и се адаптират по чуден начин към практическия и теоретичен живот. Това е един резултат, който е достигнат чрез природните науки през вековете от времето на Леонардо. Другият резултат е нещо, което не е могло да дойде веднага, а е станало възможно едва в нашето време. Защото не само трябва да благодарим на природните науки за това, което сме научили чрез системата на Коперник, чрез наблюденията и откритията на Кеплер и Галилео, и опита на съвременния спектроанализ, и така нататък, но също така трябва да благодарим на науката за образованието на човешката душа. На първо място, човешката душа е започнала да наблюдава света на чувствата, като по този начин се изграждат и природните науки. Чрез природните науки се формират нови идеи и нови концепции, но там, където те са допринесли най-много, тяхното величие не е придобито чрез чувственото възприятие, а чрез нещо съвсем различно.

Това вече беше посочено. В една конкретна сфера, по времето на Коперник, хората са разчитали на чувственото възприятие. Какъв е бил резултатът? Хората вярвали, че земята е неподвижна в пространството и, че слънцето и планетите се въртят около нея. Тогава се появява Коперник, който има смелостта да не разчита на чувственото възприятие. Той има смелостта да каже, че когато човек разчита изцяло на чувственото възприятие, той не извършва нито едно емпирично откритие, а емпирични открития могат да бъдат направени, ако човек обедини в мисленето си всичко, което преди това е било наблюдавано. Тогава хората тръгват по неговите стъпки и отиват по-далеч, но по същество е погрешно такова разглеждане на състоянието на нещата, при което се вярва, че природните науки са достигнали сегашната си височина, защото човечеството е разчитало единствено на сетивата. Това, което е достигнало до човечеството чрез природните науки, обаче, се е отразило върху душата; идеите на природните науки живеят в нас и са образovali душите ни. Природните науки, освен откритията, които са ни дали, също са и средство за образование на душата, а душата днес е станала зряла, защото идеалите на природните науки наистина не са само осмислени, но са останали живи така, че душата по свое желание ще бъде въввлечена в духовните науки. Човешката душа, обаче е трябвало първо да узрее за това и за тази цел е трябвало да изминат столетия от времето на Леонардо.

Сега нека обсъдим Леонардо. Той навлиза в своята епоха с душа, която в едно по-ранно съществуване принадлежи на онези посветени, които са се издигнали по стария начин до тайните на концепцията за света. Този опит не би могъл да бъде продължен в епохата, в която той е роден - в петнадесети век. Защото, в по-ранните превъплъщения, доколкото тези ранни земни животи го правеха възможно, човек може да е преживял космическите мистерии по велик и могъщ начин; но как те могат да бъдат въведени в съзнанието на човека при един нов живот, зависи от външното физическо тяло. Тялото от петнадесети век не е могло да изрази вътрешната мисъл, вътрешното чувство и вътрешната сила на изпълнение, които Леонардо е възприел в себе си от по-ранните етапи на съществуването си. Това, което

той донася от предишни животи, работи само като движеща сила, но той е осъден да бъде затворен в тяло, живеещо в епохата директно преди възхода на природните науки, и той се е чувствал ограничен във всяко отношение. Тогава започва да идва вече времето, настъпва зората когато човекът само ще възприема света на чувственото съществуване със сетивата и ще мисли само с интелекта, който е свързан с инструментите на мозъка. Леонардо винаги се е стремил да търси духа; той го донесъл от предишни животи. Импулсът да търсим духа работи в него по един славен и велик начин.

Нека сега да го разглеждаме като ХУДОЖНИК. Изкуството е станало много различно във времето на Леонардо в сравнение с това, което е било в гръцката епоха. Нека се опитаме, примерно, да осъзнаем създаването на статуя от гръцки скулптор. Какво чувство изпитваме, когато съзерцаваме например статуята на Марк Аврелий? Създателите на такава творба не са създали формата от външен модел и не са проучвали детайли, както са правили Микаланджело и Леонардо. Прекрасният кон на статуята на Марк Аврелий със сигурност никога не е изучаван така, както Леонардо го е изучавал за конната статуя на Франческо Сфорца. И все пак, колко живи изглеждат тези стари статуи! Каква е причината? Това е така, защото в гръцко време човешката душа се е чувствала като създател на тялото си, тя се е идентифицирала с всички духовни сили на Вселената. В епохата на гръцкото изкуство човекът чувствал в ръката, примерно, всички сили, които оформяли тази ръка. Човекът се чувствал в рамките на самостоятелното вътрешно същество на своята собствена форма. Той не гледа външно на формата, а създавал „съзнателно“ отвътре, защото все още осъзнавал формиращата творческа сила. Все още можем да докажем това и днес. Погледнете гръцките статуи на жените, всички те са преживени директно. Затова всички те са изобразени във възрастта на разширяващ се растеж. Усещаме, че чрез тях творецът е имитирал природата, защото е бил в духа на природата, защото се е чувствал свързан в душата си с духа на природата. Това чувство, че сме едно с духа, който се влита и живее в нещата, е трябвало да се загуби във времето на Леонардо; трябвало е да се загуби, защото иначе новата епоха не би могла да дойде. Това не е критика на епохата, а показване на значението на фактите.

Нека сега да видим как Леонардо осъществява своята творческа дейност, когато изучава движенията на ръката, отделните части на животно или на човешкото лице! Той показва чрез своите методи, че има в душата си вътрешно познание, вътрешна реализация, но това не е стигнало до неговото съзнание. Имало е нещо, което е оживявало в тези фигури, но Леонардо не е могъл да го схване вътрешно. Той се чувствал откъснат от това „вътрешно разбиране“ и така нищо не го удовлетворявало. Ето, той стои там в очакване на този нов природно-научен мироглед, който самият той не може да притежава, защото все още не съществува. Да разгледаме неговите записки - на всяка страница възникват проблеми, които човечеството може да разреши едва през следващите три века, а някои от тях все още не са решени. Леонардо има най-прекрасни идеи, от които в много случаи

изобщо не може да се възползва. Откриваме ги в неговите конструкции, както и в художествените му творби. Така откриваме в него това безсилие, на което душата трябва да бъде подложена в епохата, която вижда края на стария светоглед и в която новото все още не е възникнало. Този нов светоглед очевидно е довел до разделянето на човешката всеостранност и проучване на детайлите - виждаме началото на специализацията на отделните клонове работна дейност. В Леонардо всичко е все още обединено. Той е едновременно всеобхватен художник, музикант, философ и механик. Той обединява всичко това в себе си, защото душата му идва от стари времена, притежава големи способности, но сега в тази нова епоха той може само да докосне нещата отвън, но не може да проникне в тях. Така че от човешка гледна точка, Леонардо се явява като трагична фигура, но гледано от по-висша точка, неговата фигура е от огромно значение в зората на нова епоха.

Можем да се убедим това сами, ако разгледаме до каква точка стига Леонардо в творенията си. Той довежда най-важните неща само до определена точка за да може учениците му да продължат да работят по тях. Дори по отношение на такива творби като неговия „Йоан“ или „Мона Лиза“ в Лувъра в Париж, виждаме как техническото оформление е такова, че те скоро би трябвало да загубят блясъка си. Виждаме във всичко, как Леонардо никога не е могъл да направи достатъчно, за да остане доволен. Не е възможно, ако нямаме пред нас снимки на картините му, да ги обсъждаме подробно. Ако се вгълбим в тях, можем да видим как Леонардо като художник винаги е докосвал граници, отвъд които не е могъл да отиде; и как това, което е живеело в душата му, никога не е достигало до точката на изтичане от духовния опит в съзнанието; как за миг е пламвало от това състояние на душевното преживяване по такъв начин, че човек може да се радва на глас и след това да потъне в тъга, защото не е дошъл в пълно съзнание. Никога не е станало така с Леонардо.

Ние наистина проследяваме съдбата на Леонардо с много тъжни чувства, когато виждаме как накрая той е отведен във Франция от Франсис I и прекарва последните три години от живота си в жилище, предоставено му от Франсис, в духовно съзерцание на мистериите на съществуването. Намираме го там като един самотен човек, който действително повече не може да има нищо общо със света около него и който трябва да е усетил огромния контраст между онова, което е осъзнал като първични основи на съществуването, които биха могли да придобият форма в изкуството, и фрагментът от него, който е бил в състояние да даде на света.

Ако разгледаме въпроса в тази светлина, ще се върнем назад към Леонардо и ще кажем: „Ето една душа, в която има много неща и се случват безкрайно много неща“. Впечатлението, установено в наблюдателя, е много подтискащо, ако той си представя какво е допринесла неговата душа за човешката дейност. Дори към датата на смъртта на Леонардо, колко незначителна е била външната проява на приноса на тази душа в човешката дейност, в сравнение с това, което е живеело в нея! Ние се сблъскваме с икономика на същест-

вуването, ако приемем теорията, че човешкият живот се изчерпва в онова, което възниква външно. Колко безсмислен и безцелен изглежда животът на една душа като тази на Леонардо, когато виждаме какво се е случвало в него и какво е трябвало да изстрада и издържи заради това, в сравнение с това, което е можело да даде на света! Какъв контраст ще се получи, ако трябваше да кажем, че тази душа трябва да се оценява само според нейното проявление във външния живот! Не! Не трябва да разглеждаме така нещата! Трябва да погледнем от друга гледна точка и да кажем - независимо от това, което тази душа може да е дала на света или е преживяла, това, през което е преминала в най-вътрешното си същество, принадлежи на друг свят, свят, който в сравнение с нашия собствен, е един свръхразумен свят. Такива хора са преди всичко доказателство, че душата на човека принадлежи към свръхразумно съществуване и че такива души като Леонардо имат нещо общо със свръхсетивното съществуване и това, което могат да дадат на външния свят, е само вторичен продукт от това, което те трябва да преживеят изцяло.

Можем да получим правилното впечатление само, ако добавим към потока от външни човешки събития друг, свръхсетивен и актуален поток, и да кажем следното. Нещо тече, така да се каже, паралелно с потока на здравия разум, и такива души, като тези, са вградени в свръхразумното; те трябва да живеят в него за да формират връзките между разумното и свръхразумното. Животът на такива души изглежда има смисъл само, ако приемем свръхразумното съществуване, в което те са вградени. Виждаме много малко от Леонардо когато гледаме неговите външни творения. Разбираме, че неговата душа все още трябва да извърши нещо в света на свръхразумното съществуване и си казваме следното. „Оу! Разбираме! За да може тази душа през цялото време на своето колективно съществуване, която минава през много земни животи, винаги да разкрива нещо на човечеството, тя трябва при съществуването на Леонардо да премине през живот, в който може да даде изрази израз само на най-малката част от това, което живее в нея. Такива души като Леонардо са световна загадка и гатанка на живота - възплъщение на световните загадки“.

Това, което исках да изложа днес, не беше предвидено да се представя в ясно определени понятия, а трябва само да посочва начина, по който може да се подхожда към такива души. Защото духовните науки наистина не трябва да представят теории! Духовната наука трябва във всичко, което предприема, да обхваща целия човешки живот на чувства и преживявания и да се превърне в еликсир на живота, така че чрез нея да придобием нова връзка с целия живот. И такива духове като Леонардо са специално приспособени за да доведат човек до това ново отношение към света и към живота, така че чрез духовната наука да можем да разберем света. Ако съзерцаваме духове като Леонардо, можем да кажем, „Те влизат в живота като загадки, защото в живота си трябва да изработят нещо по-голямо от това, което може да им даде тяхната епоха“. Тъй като те носят резултатите от предишни възплъщения, души като Леонардо не само навлизат в живота от скромна позиция, но дори и по начина на Леонардо. Роден от посредствен баща и майка, която скоро

се изгубва от поглед, след като е родила незаконно дете, той бил отгледан сред хора от средната класа. Така виждаме, че той е хвърлен на собствените си ресурси и дава израз на онова, което е донесъл от предишните си животи. Когато разгледаме неблагоприятните условия на неговото раждане, ние осъзнаваме, че те не пречат на проявлението на големите способности на неговата душа. Виждаме, че душата на Леонардо е толкова разумна, толкова всеобхватна, че можем да повторим това, което Гьоте казва от собствената си душа: „Симетрично и красиво оформен, той е застанал като модел за човечеството, като дори мощта на разбирането и яснота на очите в действителност принадлежат на ума, така че яснотата и съвършенството са притежание от този творец в най-висока степен“. Ако приложим тези думи към Леонардо (за когото те са приложими), трябва да ги използваме за младия Леонардо, който се явява пред нас със свеж ум и тяло, завършен, изпълнен с радост от творението, от радостта в света и с копнеж към света; съвършен мъж, човек-модел, роден да бъде завоевател и пълен с хумор, както го показва в различни случаи от живота.

След това насочваме погледа си към рисунката, която се смята и основателно при това, за неговия портрет, рисувана от самия него. Това е рисунката на един стар човек - в чието лице има много преживявания, много трудни и болезнени преживявания, разорали дълбоки бразди, изражението на устата, показващо цялата дисхармония, в която виждаме самотния човек в края. Далече от отечеството си, под закрилата на краля на Франция, все още заобиколен от света и живота, но самотен, изоставен, неразбран, макар и все още обичан от приятелите, които не бяха пропуснали да го придружат.

В случая с Леонардо виждаме особено величието на духа, който издържа много страдание като се приспособява към тялото, и първо го оформя идеално, а след това го оставя озлобено. Когато погледнем в това лице, чувстваме, че самият гений на човечеството гледа към нас. Да, ние започваме да разбираме тази епоха, времето на залеза, в което е живял Леонардо - времето, което предвещава нова зора,

в която са живели Коперник, Кеплер, Джордано Бруно, Галилео. И ние виждаме всички ограничения и лишения, през които великият дух на Леонардо е трябвало да премине. Разбираме епохата, разбираме и великия художник, който надхвърля всички човешки средства и въпреки това може да работи само с човешки средства. След като внимателно проучихме темата от гледна точка на духовните науки, трябва да вземем целия наш човешки интелект и да се вгледаме в лицето на Леонардо за да видим целия дух на тази епоха, гледаща към нас. Да, от тези озлобени черти поглежда един човешки дух, който първо се спуска надолу. Трябва да го знаем това, за да разберем пълното величие на силата, която е трябвало да бъде там за да се допусне възхода на Коперник, Кеплер, Джордано Бруно. Наистина, получаваме правилното почитание към целия ход и еволюцията на човешкия дух само, ако знаем как трагедията със смъртта на Джордано Бруно на кладата е дори по-голяма от изследваната трагедия в светлината на душата на Леонардо, който осъзнавал собствената си слабост преди изтичането и падението на неговата епоха. Величието на Леонардо става ясно само за нас, когато добием представа какво не е могъл да постигне. Това е свързано с въпрос, с който ще обобщим днешните съображения. Това е свързано с факта, че човешката душа може да бъде удовлетворена - да, дори и да е щастлива, - при вида на несъвършенството (макар и по-удовлетворена, вярно е, от велик човек с малко несъвършенство) и при вида на тази творческа дейност, която поради величието си не се е осъществила. Защото в тези замиращи сили предполагаме и най-накрая виждаме силите, подготвящи се за бъдещето и от залеза за нас възниква обещанието и надеждата на зората. Отношението на нашите души към човешката еволюция винаги трябва да бъде такова, че ние да казваме на себе си - всеки прогрес поема по този път и когато това, което е създадено, се разруши, ние знаем, че от това разрушение винаги ще процъфтява нов живот.

*Рудолф Щайнер
Берлин, 13 февруари 1913 г*

МИСТЕРИЯТА НА ЧОВЕШКОТО ЛИЦЕ

За човешкото лице се говори и пише много днес. Казва се дори, че то е „отворена книга“. Срещаме и различни мъдрости. Аристотел, например, в трактата си „Физиогномика“ казва следното: „Не се е случвало да бъде родено същество, което да има вида на едно, а душата – на друго, винаги са му присъщи неговите тяло и душа, така че по необходимост дадено тяло бива следвано от подобната му душа. Русите са храбри, видно е при лъвовете. Рижите са лукави, видно е при лисиците. Бледите са страхливи, това се отнася до състоянието, предизвикано от уплах.“

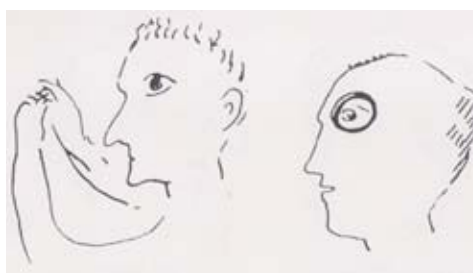
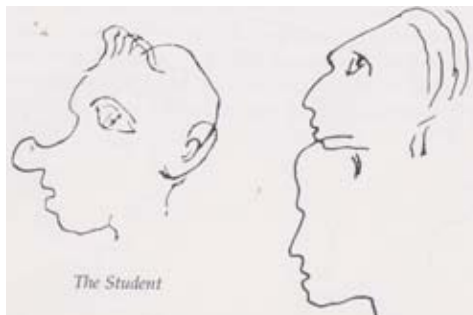
А как гледа на човешкото лице художник като Леонардо? В едно свое изказване, той описва опита си чрез комбиниране на външно наблюдение и създаване на вътрешна представа на образа от действителността: „Ако искате да си спомните лесно израженията на лицето, първо запомнете няколко различни типа глави, очи, носове, уста, брадички, шия и рамене. По подобен начин ще намерите разнообразие от други черти; тези характеристики трябва да се изучават

в природата и да се записват в паметта ви. Когато трябва да нарисувате лице от паметта, вземете със себе си малък тефтер, в който ще бъдат записани тези форми, а след това, когато погледнете лицето, което искате да нарисувате, дискретно погледнете в тефтера и вижте каква форма на носа или устата му приличат, направете малка отметка пред тази форма, така че да можете да я разпознаете у дома. Не казвам нищо за ненормални лица, защото те се запомнят толкова лесно.“ Разбираемо е, художникът-гений да анализира лицето от гледна точка на неговото пресъздаване, а духовният изследовател – като част от духовно-душевния човек. Какво ни казва Рудолф Щайнер? „Човешкото лице показва ясно разпознаваема хоризонтална и вертикална трикратно структура, в която се проявяват трите душевни сили на мислене, чувство и воля. Погледнато хоризонтално, дясната страна на лицето съответства на волята, лявата – на чувствата, а средната - на мисленето. Във вертикалния контур челото се свързва с мисленето, средната част - очите, носа,

скулите съответстват на усещането, а областта на долната челюст и повече или по-малко отличителната брадичка е израз на волята. Устата формира прехода от емоционалния към волевия регион. В същото време трите душевни същности се изразяват в тази вертикална трикратна структура. Най-ниският регион дава външен образ на дейността на сентивната душа, средната част и особено носът съответства на разбиращата душа а челото е израз на съзнателната душа.”(GA 58)

Антропософски погледнато, днес по изражението на лицето не можем да получим информация за качествата на душата, кармата или характера на съответния човек. Това ще бъде възможно в далечно бъдеще, когато обликът на човека ще е показателен за душевното му състояние, доброто и злото ще са пряко изявени в погледа, формите, излъчването. За това време в своето Откровение Йоан Богослов казва следното: „Отиде първият Ангел, та изля на земята своята чаша; и по човеците, които имаха белега на звяра и се поклоняха на образа му, появиха се лоши и люти струпеи.” (Откр.16/2) След това видях: ето. Агнецът стои на планина Сион, и с Него сто четирийсет и четири хиляди, които имаха на челата си написано името на Неговия Отец.”(14/1) Днес тези образи се възприемат по-скоро като метафори, отколкото в буквален смисъл. Но всеки човек, запознат с духовните антропософски истини би могъл да изживее в душата си предчувствието на този величествен процес на бъдещето.

Христина Ангелова

Рудолф Щайнер – скици на различните типове лица: геният, философът, студентът, човекът на изкуството, свещеникът, държавникът

НОВИ КНИГИ

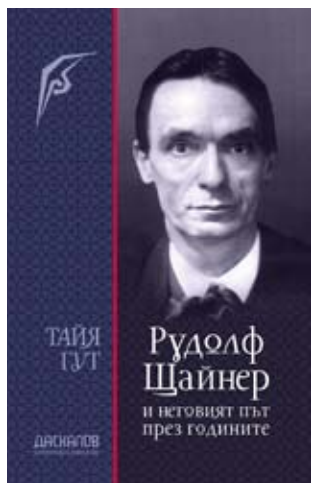
промени световната история“, съдържащ размислите на Молтке за причините довели до войната, който Рудолф Щайнер е бил възпрепятстван да публикува; ключово интервю с Рудолф Щайнер за в-к „Льо Матен“, коментари и есета от Юрген фон Гроне, Йенс Хайстеркамп и Йоханес Тауц; откъс от „История на град Рим през средновековието“ от Фердинанд Грегоровиус, непревеждан досега на български език и съдържащ важна информация от историята на България; въведение и бележки от издателя Томас Майер.

НОВИ КНИГИ

„**Светлина за новото хилядолетие**“ съдържа богат и изключително важен материал. В непубликуваните досега писма и документи, събрани в тази книга, се разглеждат различни теми от голямо значение за нашето време – края на XX век и новото хилядолетие, бъдещето на духовната наука, карма и реинкарнация, живот след смъртта, действието на злото, съдбата на Европа, както и скритите причини за Първата световна война. Описва се и срещата на двама велики мъже и връзката между тях, която продължава след смъртта им: Рудолф Щайнер (1861-1925) – пророк, духовен учен и културен обновител, и Хелмут фон Молтке (1848-1916) – началник на Генералния щаб на германската армия при избухването на Първата световна война.

Хелмут фон Молтке се запознава с Рудолф Щайнер чрез съпругата си Елиза, която е негова езотерична ученичка. През 1914 г., намерените противоречия между него и кайзера водят до свалянето на Молтке от длъжността му. Това засилва още повече връзката между Щайнер и генерала, която включва лични срещи и писмена кореспонденция. Молтке умира две години по-късно, но Рудолф Щайнер поддържа контакт с екскарнираната му душа чрез своите способности за екзактно ясновидство и започва да получава съобщения, които предава на Елиза фон Молтке. Поради значението им за настоящето и бъдещето, тук те са възпроизведени без съкращения, както и по-голямата част от писмата на генерала до съпругата му, свързани тематично със съобщенията. Книгата включва още: „Документ, който можеше да

“РУДОЛФ ЩАЙНЕР И НЕГОВИЯТ ПЪТ ПРЕЗ ГОДИНИТЕ”

Човекът Рудолф Щайнер – въпреки всички критики, преценки, възхвали, тълкувания и враждебни нападки по негов адрес – остава една от най-загадъчните и оспорвани личности на 20 век. В кратката биография, която Тайя Гут ни предлага, авторът дава думата, доколкото това е възможно, на самия Рудолф Щайнер. Цитатите в нея звучат не като „доказателства“, а като признания на един дух, намиращ се в непрекъснатото развитие.

Авторът Тайя Гут е роден през 1949 г., а от 1979 г. живее в Цюрих. Публицист, издател и преводач, сътрудник в Отдела за наследството на Рудолф Щайнер. През 1982 г. основава списанието „Каспар Хаузер“. Текстът на книгата е излъчен в поредица от предавания на немското радио SWR 2.

СЪОБЩЕНИЕ

Въвеждащ курс по Антропософска медицина за лекари

и вечерни лекции за всички желаещи
25-28 октомври, София

Тема: Какво представлява Антропософската медицина и има ли съвременната медицина нужда от обновление.

Лектор: Д-р Дафне фон Бох

Модерната медицина, която се развива след втората световна война има особено впечатляващи и уникални успехи за човечеството. Дали, обаче, тя може да държи всичко "под контрол" и дали не е необходимо да се внесе нещо ново?

Курсът е адресиран към лекари, които могат да забележат, че съвременната медицината все по-бързо изгубва от своя поглед Човека. Защо и как да го намери отново в неговите ясни форми.

Програма

25.10.2019 г.

19.00 ч. - 20.30 ч. Въвеждаща лекция : “Дали медицината се нуждае от обновление и какво представлява Антропософската медицина ” - за всички, които се интересуват от темата

26.10. и 27.10. 2019 г.

9.00 ч. - 12.30 ч. и 14.30 ч. - 17.30 ч.

Курс за лекари

Теми:

„Какво представлява Антропософската медицина.“

„Подходът на Антропософската медицина към Човека. Лечение и приложение.“

„Заболяванията от гледна точка на Антропософската медицина и методи на лечение на различни заболявания: алергии, затлъстяване, повишено кръвно налягане, хипертиреоидизъм и хипотиреоидизъм, промяна на сърдечния ритъм.

Причини, подход, превенция, лечение.“

Доктор Дафне фон Бох е родена в Канада и от много години живее в Бейл, Швейцария. Тя е психолог и антропософски общопрактикуващ лекар. Работи като главен лекар в две антропософски клиники по обща медицина и психосоматика. Преподава курсове, води обучения по антропософска медицина в продължение на няколко години в много страни, главно в страните от Изтока и Азия. Издава книгите на антропософския лекар Ото Волф, пише статии по съвременни медицински въпроси. От 2017 г. има частна практика близо до Бейл.

Лекции за всички желаещи

Събота, 26.10.2019 г.

19.00 ч. - 20.30 ч.

“Опасността от Витамин Д”

Неделя 27.10.2019 г.

19.00 ч. - 20.30 ч.

“Идването на Ариман на запад”

Понеделник 28.10.2019 г.

19.00 ч. - 20.30 ч.

“Ваксините - истините за тях”

Курсът и лекциите ще се проведат в София, залата ще бъде уточнена по-късно.

Цена на обучението за лекари - 170 лева – за дните: 25, 26 и 27.10. При записване до 4.10. – цена 140 лева.

Цена за общите лекции:

За посетител - 10 лева за лекция

За семейство – 15 лева на лекция

Телефони за записване:

Радослава Ангелова - 087 8478638, e-mail: radi.angel@gmail.com

Донко Дончев - 088 8130739

Банкова сметка:

BGL BG24UNCR76301075590031

ЧЕСТИТ ПРАЗНИК!

Скъпи приятели, уважаеми читатели на „Антропософски вест“,

Невидими нишки свързват събитията в човешкия живот с миналото и насочват към бъдещето. Невидими за днешните човешки очи, но напълно разбираеми за душите, упражняващи чистото мислене и стремящи се към духовно познание. Днес, от особено значение е антропософските истини да бъдат осъзнати от все по-голям брой хора. Съществува възходящо развитие, което обхваща всички същества, а архангел Михаил, най-върховният от йерархията на архангелите се издига до ранг архай. Така той се превръща в Дух на епохата, във водеща същност за цялото човечество. И ако Христос пролива кръвта Си на кръста за всички хора, то Михаил е призван да бъде „истинският духовен герой на свободата“, да стимулира духовното задълбочаване на цялото човечество, на всички народи. Най-важното за нашата епоха е всеки човек да осъзнае своята значимост в света и чрез свободната си воля да се стреми да изпълни със смисъл живота си. Така човешките дела, вдъхновени от Духа и насочени към доброто на човечеството биват отнесени и продължени от Михаил в Духовния Космос.

Желаем на всички приятели и съмишленици смелост, решителност по пътя към истината, доверие в Духа и силите, движещи напред света и човека!

От редакционния екип на
„Антропософски вест“

АНТРОПОСОФСКИ ГРУПИ

ВАРНА

Антропософска група
„**Михаилова ковачница**“
Радослава Ангелова
тел. 0878 478 638

Група „**Духът на Петдесетница**“
Веселина Радкова
тел. 0888 515 174
Радослава Ангелова

СОФИЯ

Група „**Михаил**“
Лалка Фингарова, тел. (02) 868 99 49;
0888 263 741

Антропософски кръг „**Аристотел**“
Доц. д-р Иванка Кирова,
тел. (02) 831 78 74

Група „**Рудолф Щайнер**“
Александър Бояджиев
тел. 0888 406 095

Група „**Ариадна**“
Диана Ботушарова
тел. (02) 840 7643; 0879 923 866

Група „**ЛОГОС**“
Константин Йорданов
тел. 0894 515 355

Група „**Космософия**“
Лиана Антонова, тел. (02) 856 67 35

Курсове по антропософска социална арт-терапия

За връзка:
Снежана Бечева 0887 049 946
Вихра Калапишева 0887 152 335.

СТАРА ЗАГОРА

Група „**Антропос-София**“
Дора Петрова, тел. (042) 643 500

Група „**Рудолф Щайнер**“
Георги Акабалиев, тел. 0878 398 509

Евритмия за деца и възрастни
Диана Демирева, тел. 0887559777,

Социална художествена терапия
„**Дъгата на Дочка**“
Дора Петрова, тел. (042) 643 500

ЯМБОЛ

Група „**Светлина**“
д-р Ива Манева, тел. 0887 179 057

ВИЕНА

Група „**Рудолф Щайнер**“
Нели Хорински, тел. 0899090165

ПЛОВДИВ

Група „**Мани**“
Тони Кюмюджиян-0888992862
Мартин Атанасов-0883604339

ФОНД за НАБИРАНЕ на СРЕДСТВА за закупуване на Антропософски дом в София (към АОб)

Дарителски сметки:
BGL BG24UNCR76301075590031
USD BG10UNCR76301175509595
EUR BG07UNCR76301475508630

Текуща наличност: 4735 лв.

За контакти:

Георги Акабалиев – 0878 398 509
Александър Бояджиев – 0888 406 095

БЛАГОДАРИМ !

Скъпи приятели, уважаеми читатели на „Антропософски вест“,
Всеки, който желае да изкаже мнение или коментар по разискваните в настоящия и бъдещите броеве на вестника теми, може да ни пише на е-mail: vestnik@aobg.org . **Очакваме ви.**
От редакцията

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Христина Ангелова
Веселина Велкова
Диана Ботушарова
Юлия Стоянова
Георги Акабалиев
Тел: 0889 291988; 0897 728885
e-mail: vestnik@aobg.org
уебсайт: www.aobg.org

Отговорност за съдържанието на публикуваните материали носят единствено техните автори.